

Spirituální dimenze volnočasové výchovy ve skautingu

Ing. et Bc. Renata Lukášová

Diplomová práce
2024

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií
Ústav školní pedagogiky

Akademický rok: 2023/2024

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: Ing. Renata Lukášová
Osobní číslo: H220434
Studijní program: N0111A190015 Předškolní pedagogika
Forma studia: Kombinovaná
Téma práce: Spirituální dimenze volnočasové výchovy ve skautingu

Zásady pro vypracování

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.
Vymezení teoretických východisek a terminologie z oblasti skautingu, pedagogiky volného času, zážitkové pedagogiky a předškolního vzdělávání.
Příprava metodiky empirické části, stanovení cílů výzkumu a výzkumných otázek.
Realizace kvalitativního výzkumu prostřednictvím polostrukturovaného rozhovoru.
Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.
Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

- Baumová, K. & Kolařík, M. (2015). Tresty a odměny, používané ve skautských oddílech: Je možné je nahradit "Respektujícím přístupem?" *Psychologie*, 9(3), 10–26.
- Jirásek, I. (2023). Pojmové zakotvení modelu spirituální gramotnosti v českém pedagogickém prostoru a možnosti její kultivace ve školním prostředí. *Pedagogika*, 73(1), 63–84. <https://doi.org/10.14712/23362189.2022.2301>
- Jirásek, I., Němec, J., & Macků, R. (2021). Implicitně náboženské aspekty dětské literatury Jaroslava Foglara. *Religio*, 29(1), 33–55. <https://doi.org/10.5817/rel2021-1-2>
- Kaplánek, M. (2017). *Volný čas a jeho význam ve výchově*. Portál.
- Zajíc, J. (2012). *Myšlenkové základy skautingu*. Junák.

Vedoucí diplomové práce: **prof. PhDr. Ivo Jirásek, Ph.D.**
Ústav školní pedagogiky

Datum zadání diplomové práce: **22. ledna 2024**
Termín odevzdání diplomové práce: **19. dubna 2024**

Mgr. Libor Marek, Ph.D.
děkan

doc. PhDr. Mgr. Marcela Janíková, Ph.D.
ředitelka ústavu

Ve Zlíně dne 22. ledna 2024

PROHLÁŠENÍ AUTORA DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – diplomovou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze diplomové práce jsou totožné;
- na diplomové práci jsem pracoval(a) samostatně a použitou literaturu jsem citoval(a). V případě publikace výsledků budu uveden(a) jako spoluautor.

Ve Zlíně

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevdělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlíží k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Diplomová práce má teoreticko-výzkumný charakter, jehož cílem je zjistit, jaké jsou zkušenosti oddílových vedoucích se spirituální dimenzí u dětí předškolního věku. Teoretická část sumarizuje poznatky z oblasti spirituality, volnočasové výchovy a skautingu u dětí předškolního věku. Výzkumná část má kvalitativně orientovaný design, který byl realizován na základě polostrukturovaných rozhovorů s oddílovými vedoucími benjamínku. Shromážděná data byla analyzována metodou IPA, jehož výsledkem je zjištění, že oddíloví vedoucí vytvářejí prostor a podmínky k rozvoji spirituální dimenze u dětí předškolního věku. V závěru práce jsou zpracovány výsledky výzkumu, které mohou být inspirací pro učitelky mateřských škol.

Klíčová slova: spiritualita, spirituální dimenze, spirituální gramotnost, volnočasová výchova, zážitková pedagogika, předškolní věk, skauting, IPA

ABSTRACT

The diploma thesis has a theoretical-research character, the aim of which is to find out what is the experience of group leaders with the spiritual dimension in preschool children. The theoretical part summarizes the knowledge from the field of spirituality, leisure education and scouting for preschool children. The research part has a qualitatively oriented design, which was realized on the basis of semi-structured interviews with the group leaders. The collected data were analysed using the IPA method, the result of which is the finding that group leaders create space and conditions for the development of the spiritual dimension in preschool children. At the end of the thesis, the results of the research are processed, which can be an inspiration for kindergarten teachers.

Keywords: spirituality, spiritual dimension, spiritual literacy, leisure time education, experiential pedagogy, preschool age, scouting, IPA

Tímto bych chtěla poděkovat vedoucímu diplomové práce prof. PhDr. Ivovi Jiráskovi, Ph.D. za jeho užitečné a cenné rady, které pro mě byly velmi přínosné. Dále bych chtěla poděkovat za odborné vedení a trpělivost při zpracování této diplomové práce. Velké díky patří respondentům, kteří mi věnovali čas při sběru dat formou rozhovorů. A v neposlední řadě bych chtěla poděkovat svoji dceři Sáře, která mi byla nesmírnou oporou při dokončování diplomové práce a kolegyním z FHS UTB Zlín za podporu.

Prohlašuji, že odevzdaná verze diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	10
TEORETICKÁ ČÁST	12
1 SPIRITUALITA	13
1.1 NÁBOŽENSKÁ SPIRITUALITA.....	14
1.2 NENÁBOŽENSKÁ SPIRITUALITA	15
1.3 DIMENZE SPIRITUÁLNÍ GRAMOTNOSTI.....	16
2 KULTIVACE SPIRITUÁLNÍ GRAMOTNOSTI V PROSTŘEDÍ VOLNOČASOVÉ VÝCHOVY	19
2.1 VOLNOČASOVÁ VÝCHOVA.....	19
2.2 RECIPROCITA SPIRITUALITY A VOLNOČASOVÉ VÝCHOVY	20
3 SPIRITUALITA VE SKAUTSKÉM ODDÍLE	22
3.1 ZÁKLADY SKAUTINGU.....	22
3.2 VÝCHOVA VE SKAUTINGU	23
3.2.1 Skautské principy	23
3.2.2 Skautská výchovná metoda	25
3.2.3 Skautské hodnoty	28
PRAKTICKÁ ČÁST	30
4 METODOLOGIE VÝZKUMU	31
4.1 CHARAKTERISTIKA IPA	31
4.2 CÍLE VÝZKUMU A VÝZKUMNÉ OTÁZKY.....	31
4.3 VÝZKUMNÝ VZOREK	32
4.4 CHARAKTERISTIKA PARTICIPANTŮ	33
4.5 ETIKA VÝZKUMU	33
4.6 SBĚR DAT	34
4.7 ANALÝZA DAT.....	34
5 VÝSLEDKY ANALÝZY	36
5.1 INTERPRETACE JEDNOTLIVÝCH PŘÍPADŮ	36
5.1.1 Participant VO1.....	36
5.1.2 Participant VO2.....	38
5.1.3 Participant VO3.....	40
5.1.4 Participant VO4.....	42
5.1.5 Participant VO5.....	44
5.1.6 Participant VO6.....	46
5.1.7 Participant VO7.....	47
5.2 INTERPRETACE SPOLEČNÝCH TÉMAT	49
5.2.1 Náboženství.....	49

5.2.2	Cesta k úspěchu.....	50
5.2.3	Tradice.....	53
5.2.4	Prostředky	54
5.2.5	Rituály	55
6	SHRNUTÍ VÝZKUMU A DOPORUČENÍ PRO PRAXI	57
7	DISKUSE A LIMITY VÝZKUMNÉ ČÁSTI	59
	ZÁVĚR	61
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	63
	SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....	66
	SEZNAM OBRÁZKŮ	67
	SEZNAM TABULEK.....	68
	SEZNAM PŘÍLOH.....	69

ÚVOD

Spiritualita je pojem s mnoha definicemi a pro různé lidi znamená různé věci. Často se zaměřuje s náboženstvím. Když jsem se ptala osob v mém blízkém okolí, co si pod pojmem spiritualita představí, všichni mi jednoznačně odpověděli spojení s Bohem či s náboženstvím. I pro mě, když jsem začala z objevování spirituality, byl tento termín spjat s vírou a křesťanstvím, protože je pravda, že u nás v Evropě stále spiritualita vychází především z křesťanství. Rady, jak vychovávat a spirituálně žít se opírají o křesťanskou praxi, neboť to máme v sobě třeba i proti své vůli zažité.

Spirituální výchova se proto z velké části překrývá s obecně kulturní výchovou, protože v Evropě žije mnoho „nevěřících křesťanů“, lidí, kteří se snaží víceméně vědomě žít svůj život podle křesťanských hodnot, ale v Boha věřit, jak říkají, nemohou, ale i přesto je jejich výchova v určitém smyslu spirituální. Rodina dříve dětem poskytovala téměř vše, co děti potřebovaly vědět a znát. Mnozí rodiče si představují spirituální výchovu záležitostí odborníků, spoléhají se na profesionály, duchovní učitele, vychovatele, sportovní trenéry a ostatní. I přesto se domnívám, že největší význam na spirituální výchovu má rodina. Až poté, odborníci volnočasových či jiných aktivit.

Spirituální výchově, konkrétně spirituální dimenzi volnočasové výchovy ve skautingu se věnuje tato diplomová práce, která je rozdělena na dvě části, část teoretickou a část praktickou.

Teoretická část práce je rozdělena do tří kapitol, které jsou vzájemně propojené. První část je věnována spiritualitě, a to z důvodu, aby tento pojem lépe posloužil k pochopení celého kontextu této diplomové práce. Druhá kapitola se věnuje kultivaci volnočasové výchovy a vzájemnému vztahu mezi duchovní výchovou a volnočasovou výchovou. Poslední, tedy třetí kapitola je věnována skautingu, jakož to výchovnému hnutí, které přispívá k rozvoji mladých lidí a tím tak pomáhá budovat lepší svět. Je postavena na třech principech, z nichž první je „nejvyšší Pravda a Láska“, nazývaný též principem duchovním. Duchovní rovina je totiž vedle rozvoje sociálních či tělesných schopností ve skautingu další oblastí skautské výchovy, která nabízí nějaký návod pro spokojené a úspěšné zvládnutí života a pochopení jejího smyslu. Kromě principů „nejvyšší Pravdy a Lásky“ rozvíjí duchovní rovinu i tzv. skautská výchovná metoda s osmi prvky, které charakterizují skautskou výchovu. Jedním z prvků výchovné metody je i příroda, která je zdrojem citového a duchovního rozvoje jedince.

Praktická část představuje výzkum, který byl realizován pro účely této diplomové práce. V první části se věnuji metodologii, ve které vymezuji cíl výzkumu a hlavní výzkumnou otázku. V rámci tohoto výzkumu byla zvolena kvalitativní obsahová analýza, která je v dnešní době velice rozvinutá i oblíbená. Je to metoda, kdy předmětem zájmu jsou obsahy komunikačních textů. Texty byly získávány prostřednictvím polostrukturovaných rozhovorů ze sedmi participanty dle stanovených kritérií. Tyto texty byly následně transkripce textu převedeny do písemné podoby. K analýze dat jsem využila metodu interpretativní fenomenologické analýzy (IPA).

Účelem výzkumu bylo shrnout vynořující se témata a získat odpověď na výzkumnou otázku: Jaká je zkušenost oddílových vedoucích se spirituální dimenzí u dětí předškolního věku?

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 SPIRITUALITA

Spiritualita je pojem, kterému se věnuje mnoho autorů, mezi kterými existuje určitá neshoda ohledně definice spirituality a jejího vztahu k náboženství. Náboženství je často vnímáno jako systém nebo tradice, která umožňuje nebo zprostředkovává vztah s Bohem. Nicméně každý jedinec má svůj vlastní pohled či vztah k Bohu, což odráží jeho osobní spiritualitu. Tato spiritualita nemusí být omezena pouze na náboženské rámce, ale může se projevovat různými způsoby mimo tradiční náboženské praktiky. V mnoha různorodých oblastech výzkumu je porozumění spirituality dáváno do bytostné vazby s jinými fenomény lidské existence. Jednou z možností může být vliv spirituality na zdraví, na osobnost či svébytnou formu inteligence. Můžeme tedy konstatovat, že spiritualita je nedílnou součástí lidského způsobu bytí, jimiž se lidská existence vyznačuje. (Jirásek, 2023a). Tohoto názoru je i Haškovcová (2012), která spiritualitu popisuje jako víru v Boha, jako zbožnost. I když už se většina obyvatel k církvi nehlásí, tak právě v době nemoci v něco věří. Zjednodušeně můžeme říci, že spiritualita je hledání smyslu a víry ve vyšší sílu v lidské existenci.

Dříve bylo pojednání o spiritualitě spojeno s církevní zbožností a náboženskými kontexty. Běžněji byla spiritualita používána až od začátku minulého století, avšak její význam se rozšířil do tolika kontextů, že se může jevit jako neuchopitelný cíl. (Říčan, 2007).

Bartušková (2013) píše, že je spiritualita často chápána jako synonymum duchovního života, a že se stala významným tématem v psychologii. Začala být chápána jako psychologický termín. Dříve se v psychologii či psychologii náboženství mluvilo spíše o náboženství, což bylo spojeno s určitými rituály, naukami a institucemi. Nicméně na konci minulého století došlo k transformaci, kdy se obsahově omezila představa náboženství, zatímco spiritualita byla vnímána jako širší a volnější koncept nabízející svobodu, hloubku citu a originalitu. Poprvé se tento termín objevuje v 16. století, ale k jeho skutečnému používání dochází až začátkem 20. století mezi katolíky ve Francii. Konec 20. století přinesl výrazný rozvoj pojmu spirituality mimo rámec tradičních náboženských představ. Bartušková (2021) uvádí, že Murray a Zentera říkají, že každá lidská bytost má v sobě spirituální rozměr, který touží po inspiraci, respektu, smyslu a účelu, i když nevěří v Boha. Tento spirituální aspekt se snaží být v harmonii s univerzem a hledá odpovědi na otázky týkající se nekonečna. Zejména v období emocionálního stresu, fyzické a duševní nemoci, bolesti, ztráty či úmrtí se tento spirituální rozměr dostává do popředí.

Suchánková a Matusů (2020) ve svém příspěvku zdůrazňují, že spiritualita vychází z osobních mystických zážitků a je univerzální, nevyžaduje speciální místo ani oficiálně ustanovenou osobu, která by tento zážitek zprostředkovala. Podle jejich poznatků je prožitek spirituality intenzivní a má moc duchovně posílit jednotlivce a otevřít mu nové poznání. Tento stav má hluboký a přímý dopad na naši etiku, což znamená morální normy, hodnoty a chování.

1.1 Náboženská spiritualita

Součástí života každého člověka, jak uvádí Říčan (2007) není náboženství, ale i přesto jsou lidé, kteří nejsou věřící, ale jsou vysoce duchovně založeni. V současné době je populárnější označení „duchovní“ než „náboženský“ pro jedince, kteří jsou dotazováni na svou náboženskou příslušnost. Duchovně zaměřený člověk z pohledu spirituality naplňuje Božího a církevního přikázání a uctívá Boha. Duchovní život je zaměřen na hledání toho, co je skutečně duchovní, a v tomto kontextu se často používá termín spiritualita.

Spiritualita má různé zdroje, jak náboženské, tak světské, a lidé tak mají každý svou vlastní, jedinečnou duchovní cestu, která se neustále vyvíjí v průběhu života. Období postmodernismu přineslo nové alternativy, které zpochybňovaly existující paradigmaty. Věda tak začala více zkoumat lidskou spiritualitu. Toto období reagovalo na upadající vlivy tradičních náboženských směrů, což vedlo k rozvoji spirituální revoluce, kdy lidé formulují své osobní přesvědčení, která se nemusí hodit do rámce náboženství. Větou „I'm spiritual, but not religious“ (Větou: "Jsem duchovní, ale ne věřící") lidé formulují svébytná přesvědčení, která se nehodí do náboženství. Náboženství lze definovat ve smyslu víry v duchovní bytosti, víru a rituály týkající se nadpřirozených bytostí. (Wixwat, Saucier, 2020).

Z předešlé kapitoly je zřejmé, že je spiritualita spojována převážně s náboženským způsobem života a velkou zbožností, což znamená, že se náboženský mýtus spirituality vyvíjel v kontextu náboženském, avšak v polovině 20. století s vlnou environmentalismu, feminismu a konkrétně s hnutím nového věku „New Age“ se tento termín začal vztahovat k širšímu spektru duchovních zážitků. Stal se tak výše postaveným pojmem a tím pádem uznávanějším mezi mnoha lidmi. V současné době se uvádí, že spiritualita může být realizována nejen v náboženských tradicích, ale i mimo ně. S tím souvisí populárnější označení "duchovní, ale ne náboženský", se kterým se ztotožňuje poměrně velká část

obyvatel západní civilizace. Přesto i tato definice zůstává rozmanitá a nejednoznačná ve svém použití a kulturně podmíněná. (Jirásek, 2023a)

1.2 Nenáboženská spiritualita

V kapitole o spiritualitě jsem uváděla, že může být spiritualita pojímána ve zdraví, jako svébytná dimenze osobnosti nebo jako svébytnou formu inteligence nebo se může realizovat v rámci religiózních tradic nebo i mimo ně. Bylo obvyklé, že se termín spiritualita používala zejména pro zbožnost v souvislosti s náboženstvím. V 60. letech 20. století s vlnou feminismu, enviromentalismu a s hnutím New Age se tímto termínem označuje širší okruh duchovních prožitků a tím tak snaha proměnit jistou podobu spotřeby populární kultury. (Jirásek, 2023a)

V psychologických výzkumech se pracuje s vnímáním spirituality jako s nezávislou dimenzí osobnosti. Můžeme tedy předpokládat, že je možné spiritualitu analyzovat bez vazby na náboženství, tzn., že jde o fenomén nenáboženské spirituality. Označení nenáboženský zůstává v použití různorodé a je tudíž nejednoznačné, přičemž jeho chápání je ovlivněno kulturními faktory. (Jirásek, 2023a)

S nově uznávaným pojetím spirituality se nenáboženské spiritualitě věnuje Němečková (2016) a definuje ji jako vrozenou složku života, neoddělitelnou a nezbytnou součástí lidské existence, která úzce souvisí s uvědoměním si konečnosti. Velká část populace, konkrétně v českých zemích se nachází mezi náboženstvím a jeho odmítáním a pro tuto část populace pak spiritualita znamená především metaforu „cesty“, osobního hledání. Dále uvádí, že v novém tisíciletí, s přílivem sociálních sítí se rozšířilo podvědomí nejen o duchovních tématech, ale vyvstal boom v oblastech osobního rozvoje, vzrůstající zájem o prožitkové formy spirituality. Vzestup nenáboženské spirituality přináší skutečnost, že téměř každý jedinec se ocitá v situaci osobního rozhodnutí, v minulosti spíše osudem náboženských směrů.

Jirásek (2023b) uvádí, že to, co bylo dříve vnímáno jako náboženský způsob prožívání, je dnes velmi často popisováno jako spirituální dimenze zkušenosti. Zkušeností nejsou výsledkem náboženského nasycení, ale poznání založeného na osobní zkušenosti. Jsou to tedy transcendentní, duchovní zážitky, ale ne nutně náboženské. V souvislosti s jejich potenciálem využití v pedagogickém prostředí je lze zařadit pod zastřešující pojem "transformativní zkušenosti", rozšiřující změnu horizontu chápání a životních souvislostí.

Harrisová (2007) uvádí, že je náboženství zaměřeno na to být součástí komunity, které se drží specifického souboru přesvědčení a praktik, bez ohledu na to, zda je člověk v této náboženské komunitě aktivní. Na rozdíl od tohoto je spiritualita ve velké části chápána tak, že zahrnuje myšlenky a činy, kterými jedinec hledá pravdu o sobě samém, stejně jako o svém životě ve vztahu k sobě samému, druhým a vyšší moci nebo realitě.

Ačkoli mnoho lidí vyjadřuje a prožívá svou spiritualitu v kontextu náboženském, mnozí shledávají svou spiritualitu pěstovanou pouze částečně nebo vůbec v kontextu náboženských komunit a někteří vyrůstají mimo jakoukoliv náboženskou komunitou. V současné době převážně mezi dnešní mladou generací mnohým vyhovuje říkat, že jsou „duchovní, ale ne náboženští.“ (Survey, 2017)

Polemikou, Da Silva (2022) ve svém odborném článku uvádí, že náboženství může, ale nemusí hrát roli v individuální spiritualitě a je zcela odlišné od spirituality. Náboženství je popisováno jako rámec pro víru, hodnoty, tradice, chování a rituály. Kdežto duchovnost je mnohem obsáhlejší pojem, neboť duchovní jedinec může, ale nemusí být nábožensky založený. Duchovní vztahy jsou definovány jako vztahy k sobě samému, k ostatním, k vyšší moci nebo k prostředí, které přináší pocit vnitřní síly, míru, harmonické propojenosti a smyslu života.

1.3 Dimenze spirituální gramotnosti

Jirásek (2023b) považuje duchovně gramotnou osobnost jako jedince, který reflektuje a kultivuje dovednosti všímavosti, sebereflexe a koncentrace ve vztahu k sobě samému, který dokáže jednat ve vztahu k ostatním lidem způsobem přátelským a milujícím, který dokáže zakoušet environmentální citlivost a spřízněnost s přírodou, a kdo je schopen úžasu a údivu při prožívání transcendence ve vztahu k celku a transcendence například v podobě mimořádných stavů vědomí a transformačních zážitků.

Spirituální gramotnost se v pedagogické literatuře objevuje sporadicky, jedná se však o oblast, která dosud nebyla příliš prozkoumána, objasněna a není ani terminologicky ukotvena. Jirásek (2023b) ve svém článku uvádí, že se s konceptem spirituální gramotnosti můžeme setkat převážně ve výzkumu dětské spirituality prostřednictvím vizualizačních metod, kde je myšlenka duchovní gramotnosti prezentována bez dostatečného teoretického vymezení a její intuitivní jasnost se předpokládá při popisu konkrétních činností ve školním prostředí. Duchovní gramotnost bez náležité koncepční analýzy se také používá ve vztahu s komunitou, ve volném čase, v pohledu na životní prostředí, ale i s možnostmi

rodinné terapie. Pojem duchovní gramotnost, který zdůrazňuje, že daný modus lidské zkušenosti není stálý, ale může být cíleně kultivován, se ukazuje jako optimální pro vzdělávání ve školách i mimo školní vyučování.

Polemikou, Da Silva (2022) ve svém příspěvku shrnuje literaturu o rozvíjející se spiritualitě dětí, kde vysvětluje význam spirituální zkušenosti v životě dětí a hodnotí spirituální vymezení směrem k náboženské výchově nebo umístění do ní a zamýšlí se nad možnou implementací do kurikula a zavedením duchovní gramotnosti do veřejného vzdělávání.

Spirituální dimenzi Jirásek (2023b) ve svém článku popisuje jako aspekt lidské existence, která se týká vnitřního světa jednotlivce a jeho vztahu k transcendenci, hodnotám, smyslu a účelu života. Tato dimenze zahrnuje hledání a prožívání věcí, které jsou mimo hmatatelný svět, jako jsou například osobní víra, duchovní praxe, mystické zkušenosti, vnitřní růst a porozumění, ale ne nutně náboženské. Pro mnohé lidi je spirituální dimenze důležitou součástí jejich života a poskytuje jim pocit smyslu naplnění a spojení s něčím vyšším, než je pouhá hmotná existence. Dále Jirásek (2023a) ve své studii uvádí, že spirituální dimenze je součástí každého lidského způsobu bytí a že by neměla být zaměňována za religiózní vztah k posvátnému. Tato dimenze se vyjevuje ve čtyřech typech vztahů – k sobě, k druhému, k přírodě a údivu a úžasu při transcendenci.

Ve vztahu k sobě

V této oblasti se jedná o nalezení sebe sama, tedy o nalezení bytostného Já. Tato spiritualita se projevuje v pozorné všímavosti, v sebereflexích, dovednostech, ale také v kladení otázek ve smyslu života. Oblast lze podporovat prostřednictvím zklidnění, prací s dechem, omezení vjemů vnějšího světa a kontemplací.

Ve vztahu k druhým

V této oblasti se spiritualita prezentuje vodorovným přesahováním sebe sama v orientaci na prosociální jednání, v láskyplných a přátelských postojích a v soucitu vůči ostatním lidem. Vztah mezi dvěma lidmi není založen pouze osobními individuálními vlastnostmi, je budován v prostoru, proto ho nelze pojímat ve vlastnickém modu.

Ve vztahu k přírodě

Oblast spirituality ve vztahu k přírodě je patrná v přirozenosti ve spojení s krajinou a přírodninami. Jde o enviromentální citlivost s přírodním světem, která je velmi dobře rozvíjena ve vzdělávání enviromentální výchovou a výchovou v přírodě.

Ve vztahu k transcenci

V oblasti spirituality k transcenci se projevuje svislým přesahováním sebe sama ve schopnosti údivu či úžasu nad jakoukoliv krásou kosmu. Splynutí, souznění či hluboké spojení je mimořádný stav vědomí, který je označován za vrcholné či transformativní prožitky a zážitky s přijetí paradoxní povahy reality.

Zajíc (2008) říká, že mnoho lidí nachází smysl života a větší naplnění prostřednictvím spirituálních praktik a prožitků. Zahrnutí těchto aktivit do výchovných programů může pomoci jednotlivcům lépe porozumět smyslu a účelu života. Spirituální dimenze často zahrnuje hodnoty jako soucit, lásku, mír a úctu k životu. Tyto hodnoty jsou důležité pro mezilidské vztahy, společenskou soudržnost a budování harmonické společnosti.

Jirásek (2023b) klade za cíl poukázat na duchovní rozvoj dětí prostřednictvím základních otázek a pocitu vlastního a nemateriálního blahobytu, skrze pocit úžasu a údivu, paradoxů a konfliktů jako součástí lidského života, působením osobnosti učitele, vychovatele, který je vždy nejdůležitějším faktorem. Ať už jsou děti, studenti či kdokoli, ať už se učí čemukoliv, nakonec se učí to, kým jsou. Neexistuje žádný standardní návod pro výuku duchovnosti, jak uvádí Polemikou, Da Silva (2022). Je tedy na jednotlivých učitelích, vychovatelích, aby dospěli k hlubšímu pochopení účelu a smyslu své práce a sebe sama ve vztahu k této práci. Obecně to znamená, že si musí vydobýt svou roli, čerpat ze své vlastní spirituality jako zdroje a používat svůj profesionální úsudek při realizaci vzdělávacích intervencí, které obohatí spiritualitu malých dětí.

2 KULTIVACE SPIRITUÁLNÍ GRAMOTNOSTI V PROSTŘEDÍ VOLNOČASOVÉ VÝCHOVY

2.1 Volnočasová výchova

Volnočasovou výchovu Kaplánek (2017) popisuje jako výchovu, která se zabývá vzděláváním a rozvojem jednotlivců v jejich volném čase mimo formální školní prostředí. Tento typ výchovy se zaměřuje na podporu osobního rozvoje, sociálních dovedností a zájmů skrze různé aktivity a programy. Volnočasovou výchovu Jirásek et al. (2017) vnímá v široké škále aktivit přinášející zkušenosti, které přesahují běžný život a mohou tak vytvářet nové situace v nových rolích. Zároveň aktivity rozvíjejí lidské vztahy v komunitě, což přináší rozvoj, jak v rámci týmové spolupráce, tak v rámci různých znalostí a dovedností.

Spiritualita se v rámci volnočasové výchovy zaměřuje na celkový rozvoj dětí a mládeže v souladu s jejími vnitřními hodnotami, smyslem existence a hledáním spojení s něčím vyšším, než je pouhá hmotná realita. Zahrnutí spirituality do volnočasových aktivit může přinést několik pozitivních aspektů, např. celostní rozvoj, hledání smyslů, posílení hodnot, zvládnutí emocí, rozvoj empatie. Zahrnutí spirituální dimenze do výchovných aktivit může tedy přispět k celkovému osobnímu rozvoji jednotlivců, a to již v raném dětství, jak uvádí Harrisová (2007) ve svém článku. Píše, že raném dětství je kritickým obdobím, kdy děti hledají smysl života a zkoumají své vlastní duchovní uvědomění, přesvědčení a hodnoty. Duchovní rozvoj je nedílnou součástí celkového rozvoje dítěte. Je důležité získat srdce dítěte, protože pokud se dítě cítí dobře, může i správně myslet. Zastává názor, že jako vychovatelka v raném dětství má posilující povahu vrstevnická spiritualita, transformační a direktivní povahy, která vytváří pro děti komunitu empatických žáků a vede k vzájemnému vztahu tím, že motivuje děti k rozšiřování vědomí od sebe sama a bere v úvahu pocity a činy druhých. Děti se nejlépe učí, pokud jsou ponořeny do komplexních zkušeností, které jsou sociálně-emocionálně a sociálně-kulturně podpůrné a intelektuálně shodné, stejně jako v prostředí, které jim umožňuje cítit se svobodně a bezpečně při kladení otázek a zkoumání. Dále uvádí, že spiritualita malého dítěte zahrnuje aktivní život tím, že je spojen s přirozeným zdrojem v rámci morálního vesmíru a patří do vztahů, které jsou vzájemně propojeny v rámci kultury a komunity dítěte. Spiritualita dětí je transformační tím, že inspiruje ostatní, a direktivní tím, že usnadňuje a povzbuzuje vrstevníky tím, že se spojuje s ostatními v rámci volnočasové výchovy a volnočasových komunit.

Jirásek (2023b) ve svém článku uvádí, že již v raném věku v předškolním prostředí mohou být děti spirituálně kultivovány skrze svobodnou hru, tvůrčí vyjádření a podporu holistických vzdělávacích aktivit. Důležité je kladení důrazu na budování mezilidských vztahů, objevování dobrodružství, podněcování otázek a podpora jejich zvědavosti a kreativity. Tyto aktivity umožňují dětem prozkoumávat svět kolem sebe a rozvíjet své vnímání a schopnosti v přátelském a podporujícím prostředí.

2.2 Reciprocita spirituality a volnočasové výchovy

Významnou součástí vzdělávacích aktivit realizovaných ve volném čase je pobyt v přírodě, která během raného dětství přímo ovlivňuje intelektuální aktivity dětí a v konečném důsledku formuje jejich způsob poznávání přírody. Příroda se nabízí malým dětem jako projev příležitostí prostřednictvím duchovní zvědavosti a energie. U malých dětí je duchovní zvědavost vrozená, neboť vede ke zkoumání, úžasu a vyptávání se. Tato energie zachycuje sílu transformovat jejich myšlení o tom, co je pro ně smysluplné, a usměrňovat vztahy, které jsou propojeny v rámci jejich kulturního prostředí. Přitažlivost k přírodě souvisí s učením a rozvojem dítěte, je to jeho jedinečný způsob, jak poznávat, vytvářet znalosti a dávat smysl světu přírody i lidskému sociálnímu světu. (Harrisová, 2007)

Další významnou součástí vzdělávacích aktivit spatřuje v rituálech. Ve svém článku říká, že potřeba posvátných rituálů je hluboce zakořeněna v celé lidské historii. Rituály byly pro nás v průběhu věků nezbytné. Lidé jsou stvořeni pro rituály a naše rituály z nás zase dělají to, kým a čím jsme, mají jedinečný význam a poskytují jedincům pocit identity a socializace. Vyzývají k účasti pomocí znamení, symbolů a členů skupiny. Rituály tedy nabízejí jeden ze způsobů, jak vytvořit posvátný prostor, který spojuje členy skupiny.

Dále uvádí, že se děti učí, jak žít ve světě tím, že si hrají tak, jak to dělají, experimentují se životem metodou pokusů a omylů, což jim umožní prospívat, až vyrostou. Hra je také založena na pocitu úžasu a úcty, který se ale nedá naučit. Děti ho rozvíjejí objevováním a pozitivními zážitky. (Harrisová, 2007)

Jirásek (2019) píše, že výchovné postupy zdůrazňují prožitek a zkušenost. Klíčovým prostředkem je pohyb v přírodě spojený s rituály a přijetím role hráče. Centrálním prvkem těchto programů je hra, která nese prvky dobrodružství a výzev. Většina volnočasových aktivit je často realizována prostřednictvím zážitkové pedagogiky, která obsahuje symboliku, vizuální vjemy, emocionální aspekty, psychiku a mezilidské vztahy. V České republice má zážitková pedagogika kořeny v bohaté tradici výchovy v přírodě, která se

prolíná s pohybovými aktivitami, turistikou a skautingem, jehož duchovní rozměr se projevuje zejména v mezilidských vztazích a rituálech, programech posilující důvěru, naslouchání, radost či reflexi hodnot. Přírodní prostředí je celoživotním zdrojem pro uspokojování nejrůznějších dětských potřeb.

Kelly (2017) říká, že pokud dítě navštěvuje jakékoliv volnočasové aktivity třeba i v blízkosti bydliště a má možnost se potkávat se známými dětmi v jiném prostředí, pod vedením jiného dospělého než například v mateřské škole, tak má tato okolnost pozitivní vliv na budování pocitu sounáležitosti. Dále uvádí, že pro děti, které postrádají sebevědomí, může být mimoškolní program přínosný, protože děti mohou být odvážnější zkoušet nové věci a více pozitivně riskovat. Děti s pozitivním sebevědomím se cítí sebevědomé a schopné. Váží si sami sebe a svých schopností. Jsou hrdí na věci, které dokážou, a chtějí se snažit ze sebe vydat to nejlepší. Když jsou děti sebevědomé a jisté tím, kým jsou, je pravděpodobnější, že budou mít růstové myšlení. To znamená, že se mohou motivovat k přijímání nových výzev a vyrovnávat se s chybami a učit se z nich. Je také pravděpodobnější, že se postaví sami za sebe a požádají o pomoc, když ji potřebují. Když se dětem něco daří, potěší to i ostatní, jako jsou jejich kamarádi a dospělí, kterým na nich záleží. Díky této zpětné vazbě se také cítí dobře, postupem času pokračují v budování pozitivního sebevědomí. Přátelství je také velkou součástí budování pozitivního sebevědomí. Už jen to, že máte jednoho přítele, který vás přijímá takové, jací jste, může znamenat velký rozdíl. A právě skauting, kterému bude patřit následující část této kapitoly ukazuje atmosféru v mezilidských vztazích, posiluje důvěru, radost a reflexi hodnot.

3 SPIRITUALITA VE SKAUTSKÉM ODDÍLE

Skauting je celosvětové hnutí, které je nezávislé, nepolitické, nevládní, a hlavně dobrovolné. Hnutí je určeno nejen dětem, ale i mládeži a dospělým jedincům. Posláním skautingu je přispívat k výchově mladých lidí prostřednictvím neformálního vzdělávání opírajícího se o hodnotový systém zakotvený ve skautském slibu a zákonu. Cílem je pomáhat budovat lepší svět, kde se jednotlivci realizují a hrají konstruktivní roli. U svých členů se snaží rozvíjet přátelství, zkušenosti a dovednosti pro život a formovat tak budoucnost mladých lidí jako aktivních občanů. (Scout, 2024)

Pikous (2021) ve svém článku zdůrazňuje, že skauting není o přísných a nezáživných pravidlech, ale naopak přináší mnoho zábavy a důvodu k radosti. Skautská činnost je velmi hravá a kreativní s důrazem na přírodu, v nichž se skautský program z velké části odehrává, neboť skautskou snahou je ochrana a odpovědný přístup k celé planetě. Skauting klade velký důraz na kamarádské společenství, ve kterém jsou si všichni rovni.

3.1 Základy skautingu

Pikous (2021) ve svém článku uvádí, že založení světového skautingu se uskutečnilo v roce 1907 britským důstojníkem lordem Robertem Baden-Powellem, který položil první základy skautingu. Šantora (2012) uvádí, že jako důstojník začal nejprve s programem pro chlapce ve věku 11 až 15 let na organizovaném táboře, který se dočkal velkého úspěchu, neboť Powellovým záměrem byla výchova chlapců. Své názory na výchovu chlapců sepsal do knižní podoby. Právě tyto názory byly inspirací pro uspořádání tábora, kde si své nápady ověřil praxí. Toto hnutí rychle přijalo jméno „Skauti“. Skauting se stal hrou, během které se chlapci učili, aniž by si to uvědomovali, a tak smysluplně a zajímavě trávili svůj volný čas.

Šantora (2012) dále uvádí, že první zmínky o tomto hnutí se dostaly do českých zemí o tři roky později. První, kdo se o toto hnutí zajímal, byl Antonín Benjamín Svojsík, který je také považován za zakladatele českého skautingu. Svojsík se v roce 1911 vydal na cestu do Anglie, což mu umožnilo získat jasnou představu o celém hnutí. Pikous (2021) však ve svém článku uvádí, že kvůli specifčnosti českého prostředí byl český skauting z počátku vzniku velmi sekulární. Po dlouho dobu se v českém skautingu nevyskytoval duchovní rozměr, tak jak svou víru do nového hnutí začlenil Robert Baden-Powell. Ke změně došlo až v devadesátých letech, kdy se ve skautingu začala objevovat první duchovní složka.

3.2 Výchova ve skautingu

Podle Neuwirthová (2017) je posláním skautské výchovy všestranný rozvoj mladých lidí, který zahrnuje fyzické, duševní a duchovní složky osobnosti. Toto poslání vede k rozvoji hodnot, svědomí a duchovního života u dětí. Skautští vedoucí by měli děti vést k úctě, k ideálům, hodnotám, svědomí, nejvyšší Pravdě a Lásce. K rozvoji těchto hodnot a duchovního života mohou skautští vedoucí využívat různé prostředky, především vlastní příklady, vyprávění příběhů, zpěv, hry v přírodě, symboliku, rituály, slib a zákon. Je důležité respektovat specifika a možnosti každé věkové kategorie a přizpůsobovat se jim.

Šmikmátorová, (2009) uvádí, že skautské prostředí má jedinečnou možnost podpořit duchovní rozvoj, pomocí skautských principů a výchovné metody. Důležité je si uvědomit, že pro oslovení a následnou službu nejvyšší Pravdě a Lásce, musíme začít u našeho vnitřního hlasu což je svědomí. Právě svědomí je prvkem, který začínáme rozvíjet již u nejmenších dětí předškolního věku, tedy u benjamínku. K tomu lze využít různé prostředky, jako je například povídání příběhů, pohádky, diskuse, jakákoliv hra i jiné, např. pohybové aktivity.

3.2.1 Skautské principy

Ve svém článku Pikous (2021) uvádí, že skaut je postaven na tzv. třech principech, ze kterých pramení všechny normativní texty. Jedná se o povinnost k Bohu, povinnost k sobě a povinnost k druhým. Z těchto principů vyplývá nejen všestranný rozvoj jedince, ale i odpovědnost každého skauta za jeho blízké i vzdálené okolí, usilování v oblasti duchovního rozvoje, který je dle Scouts (2017) důležitou součástí skautingu, neboť pomáhá mladým lidem nejen stát se tím, kým jsou, ale i formovat jejich charakter.

Vítek (2016) ve své knize uvádí, že výše zmíněné principy vytýčil zakladatel skautského hnutí sir Robert Baden-Powell, a jsou to zásady, na kterých celé skautské hnutí stojí. Každý z těchto principů začíná slovy „Duty to.....“ což lze přeložit do češtiny jako „odpovědnost vůči...“. Káně (2019) ve své absolventské práci také uvádí, že český skautský slib je postaven na třech principech, z nichž první je povinnost vůči Bohu, nazývaný též duchovní princip. V českém skautském slibu Zajíc (2008) je tento princip formulován jako „nejvyšší Pravda a Láska“. Proto v této práci budu pracovat s tímto termínem.

Nejvyšší Pravda a Láska

Povinnost k Pravdě a Lásce zahrnuje závazek žít v souladu s těmito hodnotami a principy ve všech aspektech života. Zahrnuje to úsilí hledat a sdílet pravdu, jednat s upřímností a integritou a projevovat lásku a soucit k druhým. Tato povinnost může vyplývat z osobního přesvědčení o důležitosti těchto hodnot pro budování harmonických vztahů ve společnosti a může být také podporována náboženskými nebo filosofickými tradicemi. Je to základní princip, který může vést k osobnímu rozvoji a kultivaci empatie a porozumění ve společnosti. Pravdou se rozumí pravdomluvnost, dokázat přijímat kritiku a dodržovat stanovená pravidla. Láska je zde chápána jako dobré vztahy nejen k lidem, ale i ke zvířatům, přírodě, vlasti a k pomoci bližním a potřebným. Nejde jen o lidskou lásku, ale i o lásku, která funguje mezi bytostmi. (Zajíc, 2024)

Vítek (2016) uvádí, že tyto hodnoty skauti naplňují prostřednictvím rozhovoru, tzn., že společně komunikují a zamýšlejí se nad nimi a uvědomují si, zda jsou pro ně důležité a do jaké míry. Hodnoty pravda a láska by měly být v žebříčku hodnot na prvním místě u člověka.

Káně (2019) ve své absolventské práci uvádí, že duchovní princip je ve skautském slibu vyjádřen jako nejvyšší Pravda a Láska. Kde pravda k nám mluví skrz svědomí a láska pak znamená zejména vztahy k něčemu či někomu druhému, a právě příroda nám dokonale nabízí rozvoj obou částí. V přírodě se můžeme učit vztahu k Pravdě, když ji prozkoumáváme, učíme se z ní, obhajujeme své poznatky před ostatními. Tím se formuje i naše svědomí. Přírodu můžeme také milovat, chránit ji, bojovat za ní.

Benjamínci a Pravda

Klíčovým hráčem je zde vedoucí, který musí být dostatečně trpělivý a umět dětem jednoduše odpovídat na jejich otázky, protože děti v tomto věku jsou ze své podstaty zvědavé a často se ptají „proč“. Bohatě stačí, když se budou učit vnímat a popisovat to, co právě v přírodě vidí. Postupem času objeví změny v přírodním koloběhu.

Benjamínci a Láska

Děti je třeba učit ohleduplnosti např. vycházkou do přírody dbáme na to, aby děti byly pozorné a svou přítomností neubližovali rostlinám či živočichům, aby dokázaly být v přírodě v tichosti, aby v ní zbytečně nekřičely. Dbát na ochranu životního prostředí, tak aby si byly děti vědomé, že např. odpadky do přírody nepatří. Jedná se o základní návyky, které by se měly v tomto věku rozvíjet a osvojovat.

Povinnost k druhým

Povinnost k druhým neboli odpovědnost vůči ostatním uvádí Vítek (2016) jako druhý pilíř, který se vztahuje k druhým lidem, vlasti či zemi. Snahou tohoto pilíře je spolupracovat a pochopit názory, postoje a hodnoty ostatních, svojí účastí se podílet na rozvoji společnosti s respektem.

Podle stanov je tento princip chápán jako věrnost své vlasti, která je spojena s úsilím o mír a snahou o vzájemné porozumění a spolupráci mezi lidmi a sociálními skupinami. Je to závazek účastníka na rozvoji společnosti a projevuje se úctou, láskou k bližním a přírodě. (Skaut, 2024)

Naplňování tohoto principu spočívá již v dětském věku převážně v rodině, a to vzájemnou spoluprací a podporou. Vítek (2016)

Povinnost k sobě

V třetím principu Vítek (2016) představuje princip odpovědnosti k sobě s cílem na to, aby se skauti sebezdokonalovali či rozvíjeli sebe sama v co nejvíce směrech. Tento princip je odpovědný sám za sebe a je tak nejnáročnější, protože málokdo k němu dojde a málokdo pozná, že ho naplňuje. Pouze ten, kdo se rozvíjí sám, může rozvíjet i druhé. V okamžiku, kdy se rozvíjíme, naplňujeme princip odpovědnosti vůči Bobu či Pravdě a Lásce. Z tohoto vyplývá, že poslední pilíř je spojnicí všech principů.

Dle stanov je tento princip chápán jako odpovědnost za rozvoj sebe sama. (Skaut, 2024)

Naplňování tohoto principu spočívá v rozvoji po všech stránkách jedince ať již fyzických, morálních či intelektuálních. Fyzická stránka udržuje skauty v kondici, intelektuální stránka napomáhá k řešení problémů a po stránce morální se skauti zdokonalují po stránce etnostní. (Vítek, 2016)

3.2.2 Skautská výchovná metoda

Skautská metoda je zásadní a jedinečný systém progresivního sebevzdělávání. Tato metoda uplatňuje různé prvky, které podporují smysl a principy skautingu. Vytvářejí tak soudružný a vyvážený systém pro mladé lidi, aby zažili skutečný potenciál skautingu v bezpečném prostředí. (Scout, 2024)

Skautská výchova je založena na skautských výchovných metodách, které vycházejí ze stanovených zásad již světovým zakladatelem skautingu. Tyto metody jsou postaveny na

osmi základních prvcích, které jsou vzájemně propojené a nedělitelné. Porozumění těchto principů je klíčové, neboť v každodenní skautské činnosti je důležité pracovat se všemi prvky této výchovné metody. (Skaut, 2024)

Skautský slib a zákon

Jde o prostředky, které vyjadřují mravní hodnoty. Pikous (2021) říká, že slib a zákon pracují s tématem věrnosti, a to jak skautských ideálů, tzn., že člověk je skautem po celý život, tak i svým kamarádům nebo vlasti. Dále uvádí, že skautský slib je závazná formulace odhodlání žít dle skautských ideálů, zatímco skautský zákon je soubor pozitivně formulovaných pravidel.

Skautský slib

Vítek (2016) uvádí, že pomocí skautského slibu skauti prohlašují svůj souhlas se skautskými principy. Složením skautského slibu se skaut hlásí k těmto hodnotám a sdílí je se společenstvím. Skautský slib je projevem skautských principů, které budou následně vysvětleny.

Skautský slib zní:

„Slibuji na svou čest, jak dovedu nejlépe:

sloužit nejvyšší Pravdě a Lásce věrně v každé době,

plnit povinnosti vlastní a zachovávat zákony skautské,

duši i tělem být připraven pomáhat vlasti i bližním.“

Slib lze doplnit dobrovolným dodatkem: *„K tomu mi dopomáhej Bůh.“* (Skaut, 2024)

Tento skautský slib zdůrazňuje, že Pravda a Láska jsou nejvyšší hodnoty, které směřují k dobru. Povinnost vlastní a dodržování skautských zákonů jsou klíčové prvky, zároveň poukazuje na to, že život nežijeme jen kvůli sobě, ale i pro ostatní, což je zahrnuto ve skautských principech.

Skautský zákon

Skautský zákon patří mezi základní prostředky skautské výchovy, která je pro děti uchopitelná a srozumitelná pro různé věkové skupiny. Také benjamínci (děti předškolního věku) mají svůj zákon, který má tři základní body, které jsou pro ně snadno uchopitelné, a hlavně, kterým dobře rozumí s ohledem na jejich věk. (Skaut, 2024)

Jsmo veselí a hraví

První bod tohoto zákona má připomínat veselost a hravost. Je základním vodítkem k tomu, jak se vypořádat s náročnějšími situacemi v celé věkové kategorii.

Hrajeme si s kamarády a dělíme se s nimi

Tento bod zákona vede dítě k uvědomění si, že není samo na světě, a že se vše netočí kolem něj, ale že jsou tu i druzí. V tomto věku to pro dítě zdaleka ještě není samozřejmé, protože se často teprve v mateřské škole dostává z prostředí rodiny do širšího společenství. Snahou, jak tento zákon naplňovat může být, např. při hrách, ve vzájemné komunikaci, ale i v rituálech na schůzkách. Pomocí pohádek, příběhů, diskuzí a podobně.

Posloucháme rodiče, učitele a vedoucí

Poslední bod vede k tomu, aby děti začaly vnímat důležitost pravidel a aby se učily rozumět tomu, proč jsou pravidla důležitá a jak nám pomáhají. (Fišarová, 2021)

Učení se zkušeností znamená, že se nejlépe učíme vlastními prožitky, což skautské prostředí dětem i mladým lidem nabízí. Získávání znalostí a dovedností každý jedinec nejlépe dosahuje skrze vlastní prožitky a činy. Z toho vychází i výchova k odpovědnosti vůči druhým.

Družina neboli družinový systém je malá skupina vrstevníků, ve které se jedinec může rozvíjet ve svých schopnostech, být odpovědný a přispívat k společnosti. Pro skautskou výchovu jsou ideální malé skupiny vrstevníků, obvykle o počtu 6 až 8 dětí, které vytvářejí nezaměnitelnou atmosféru. V těchto družinách hrají hlavní roli společné zážitky a vztahy mezi členy.

Symbolický rámec u mladých lidí staví na schopnostech, mezi které patří představivost, tvořivost a vynalézavost. Pomocí těchto schopností se stimuluje rozvoj jedince. Pro děti je na prvním místě hra prostřednictvím, které si utvářejí své světy a dostávají se do jiné reality. Ve hrách se tak dostávají do skutečného světa, nikoli do světa vytvořeného současnými programátory. Zároveň je důležité umět vyprávět staré dobré příběhy, které jsou osvědčené, ale již možná pozapomenuté. Se symbolickým rámcem je třeba nakládat uvážlivě a uvědomovat si, že je to prostředek, nikoli cíl.

Příroda je významným prostředkem pro výchovu ve skautingu. Nabízí mnoho možností pro rozvoj jedince, jak fyzicky, tak emocionálně či duchovně. Je to prostředí, ve kterém můžeme objevovat, učit se a nalézat klid a harmonii.

Program osobního růstu ve skautském programu rozšiřuje svůj dosah i na mladší věkovou kategorii, jako jsou děti ve věku 5 až 7 let. Program osobního růstu ve skautingu může být pro tyto děti skvělou příležitostí k objevování přírody, učení se dovednostem a budování charakteru již od mládí.

Dospělí průvodci ve skautingu jsou pro děti nejen vzorem a kamarádem, ale také poskytují podporu při vytváření příležitostí k učení. Pomáhají mladým lidem přeměnit tyto zkušenosti získané v přírodě a ve skautských aktivitách na smysluplné životní dovednosti a hodnoty. Jsou klíčovým prvkem v procesu osobního růstu a výchovy mladých skautů.

Zapojení do společnosti ve skautském hnutí je spolupráce klíčovým prvkem. Zohledňují se 4 pilíře – prospět světu, spolupráce s ostatními, osobní rozvoj a každodenní život v oddíle. Tyto pilíře jsou základem pro budování charakteru, vytváření silných vztahů a podporu skautských hodnot ve skupině. (Skaut, 2024)

3.2.3 Skautské hodnoty

Horák (1997) upozorňuje na to, že hodnotová orientace může být u každého člověka chápána jako ovlivňující se proces orientace hodnotami a orientace na hodnoty. Opravdové hodnoty nejsou jen věci, ani vlastnosti, ale i duchovní fenomén. Zajíc et al (2008) dodává, že hodnotovou orientaci si každý jedinec částečně vytváří sám, částečně na základě hodnot jedinců či sociálních skupin, se kterými přichází do kontaktu.

Mezi skautské hodnoty, které vycházejí ze skautského slibu a zákonu a principů patří:

Z pohledu spirituálního – úcta k nejvyšší Pravdě a Lásce, láska k přírodě, čest, upřímnost, pravdomluvnost

Z pohledu k druhým lidem – respekt, přátelství, zdvořilost a slušnost, zodpovědnost, pomoc

Z pohledu k sobě samému – šetrnost a hospodárnost, čistota ve slovech, myšlení.

Mezi další hodnoty dle Jiráskova et al. (2021) patří zdravý způsob života, zájem o přírodu, kolektivita party a celostní působení. Tyto hodnoty propagoval Jaroslav Foglar ve své výchovné praxi. Podle Pikouse (2017) jsou nejvyššími skautskými hodnotami nejvyšší Pravda a Láska, která vyjadřuje absolutní transcendenci. Nejde pouze o pravdomluvnost a laskavost, ale o celkový ideál mravního jednání. Podle Eyre, Eyrové (2000) si děti mohou osvojovat hodnoty jak vědomě, tak nevědomě již v předškolním věku. Interakce s vrstevníky, prostředím či moderními technologiemi mohou výrazně ovlivnit jejich vnímání

hodnot. I když rodiče hrají klíčovou roli ve výchově, vnější faktory, jako jsou vrstevníci a média, mohou také formovat hodnoty dítěte, přesto nejdůležitější skupinou v prvních patnácti letech svého života je jeho rodina, která nese největší odpovědnost za jeho výchovu. Skauting se zaměřuje, jak Neuwirthová (2013) uvádí na všestranný rozvoj mladých lidí, což zahrnuje rozvoj fyzických, duševních a duchovních složek osobnosti. Vedoucí skautu hrají klíčovou roli v tom, že vedou děti k úctě k ideálům a hodnotám, ke svědomí, Pravdě a Lásce. Tímto způsobem pomáhají dětem budovat pevné základy pro zdravý a pozitivní životní styl, který je založen na morálních principech a vzájemné úctě. Zajíc et al. (2008) ve své příručce uvádí, že vyprávění příběhů je jedním z nejsilnějších způsobů, jak děti učit hodnotám. Správně zvolený příběh s vhodnou atmosférou, místem a dobou může být pro děti velmi inspirativní a významný. Důležité je nejen představit příběh, ale také ho reflektovat a diskutovat o něm, aby děti lépe chápaly jeho význam a aplikaci na svůj život. Vyprávění příběhu tak může být mocným nástrojem pro formování morálního povědomí a rozvoj hodnot u dětí. Eyre a Eyrová, (2000) zdůrazňují, že využití vlastního příkladu je velmi užitečný způsob, jak dětem předávat hodnoty, protože skutky mají větší dopad než pouhá slova. Hraní rolí je dalším efektivním prostředkem, jak děti vést k pochopení důsledků jejich chování a rozvíjení empatie. Důležité je také neopomíjet vážné diskuse, které umožňují dětem zkoumat morální témata a konkrétní hodnoty. Během těchto diskusí děti vnímají hodnoty, které vidí v chování dospělých kolem sebe. Odměny a ocenění mohou dále posilovat pozitivní chování a podporovat rozvoj správných hodnot. Baumová a Kolařík (2015) ve své studii uvádějí, že se v oddílech používají převážně odměny nehmotné, jako jsou pochvaly či uznání v kombinaci s drobnými hmotnými odměnami, jako jsou pamětní listy, ručně vyrobené předměty, případně praktické věci jako např. kapesní nůž. Při vštěpování hodnot je dobré s dětmi probrat i druhou stranu. Společné zvažování protikladu hodnot je cenným způsobem, jak dětem pomoci porozumět morálním dilematům a rozhodováním.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 METODOLOGIE VÝZKUMU

Cílem praktické části této diplomové práce je zjistit jakými způsoby oddíloví vedoucí u dětí předškolního věku rozvíjejí spirituální dimenzi ve volnočasové výchově ve skautingu. V rámci tohoto výzkumu jsem zvolila kvalitativní obsahovou analýzu, výzkumný fokus IPA a metodu polostrukturovaného rozhovoru.

Výzkum probíhal na počátku roku 2024, kterému předcházela fáze přípravná. Tato fáze zahrnovala studium odborné literatury k získání hlubšího porozumění daného tématu s následnou formulací výzkumného cíle a stanovení výzkumné otázky. Poté následoval sběr dat a analýza dat metodou IPA. Poslední fáze patřila vyhodnocení výsledků s doporučením pro praxi.

4.1 Charakteristika IPA

K analýze dat jsme použila metodu interpretativní fenomenologické analýzy dále pak IPA navrženou Jonathanem A. Smithem. Tato metoda se zaměřuje na porozumění subjektivním zkušenostem jednotlivcům. Přístup umožňuje výzkumníkům zkoumat detailně subjektivní pohledy a zkušenosti lidí a snaží se porozumět jejich významu a kontextu. Nejčastější metodou sběru dat používanou v rámci IPA je polostrukturovaný rozhovor. Výzkumník dostává možnost v reálném čase sledovat vynořující se témata, skutečnosti a informace. V tomto rozhovoru je nejvhodnější, když se participant k danému tématu rozpovídá sám a co nejvíce vypráví o dané problematice z vlastní iniciativy, aby se rozhovor neschyloval k odpovědím typu ano/ne. (Řiháček, et al., 2013).

4.2 Cíle výzkumu a výzkumné otázky

Hlavní cíl výzkumu:

Zjistit, jaká je zkušenost oddílových vedoucích se spirituální dimenzí u dětí předškolního věku ve skautingu.

Hlavní výzkumná otázka:

Jaká je zkušenost oddílových vedoucích se spirituální dimenzí u dětí předškolního věku ve skautingu?

4.3 Výzkumný vzorek

Výzkumným vzorkem bylo sedm participantů oddílových vedoucích oddílu benjamínku, z toho dva muži a pět žen. Část respondentů byla oslovena na základě doporučení pana Jiřího Zajíce – Edyho. Část respondentů byla oslovena na základě vlastního výběru, který byl uskutečněn na základě navštívení webové stránky skautského střediska konkrétně skaut.cz/mapy, kde jsem si vyhledala skautský oddíl benjamínek. Oslovení participantů jsou z různých krajů České republiky.

Hlavním kritériem výzkumného vzorku byli participanté skautského oddíl benjamínek, a to z důvodu, že tento oddíl je určený pro chlapce a dívky ve věku 5-7 let. Tedy věková kategorie, se kterou oddíloví vedoucí pracují. Participanté jsou označení kódem „VO“ s pořadovým číslem provedeného rozhovoru.

Tabulka č.1 blíže specifikuje participanty, a to na základě pohlaví, věku, délky praxe a lokality.

Tabulka 1

Participanté výzkumu

Jméno	Pohlaví	Věk	Délka praxe	Lokalita
VO1	Žena	35	16	Žďár nad Sázavou
VO2	Žena	26	7	Plzeň
VO 3	Žena	43	23	Studénka
VO4	Muž	48	28	Hlinsko
VO5	Žena	27	15	Jaroměř
VO6	Žena	39	19	Ludgeřovice
VO7	Muž	43	23	Praha

4.4 Charakteristika participantů

VO1 – prvním participantkou je žena ve věku 35 let. Na pozici vedoucí oddílu benjamínku působí již 16 let. Do skautu chodí již od dětství, je to její životní styl, který jí naplňuje, jak uvedla na konci rozhovoru. Při rozhovoru mluvila věcně, s velkým množstvím zkušeností a znalostí ve skautingu. Odpovědi vycházely z její životní zkušenosti.

VO2 – druhou participantkou byla žena ve věku 26 let. Oddíl vede spolu s bratrem. Z rozhovoru byl patrný zájem o rozvoj spirituální výchovy jako takový. Skaut vnímá jako výchovnou metodu vedoucí k růstu a ke smýšlení.

VO3 – třetím participantem byla žena ve věku 43 let. Žena hovořila samostatně, velmi stručně a výstižně.

VO4 – čtvrtým participantem byl muž ve věku 48 let. Působil velmi příjemně a vstřícně. Ve skautu působí od svého dětství. Jako vedoucí má dlouholetou praxi. Oddíl nejmenší věkové kategorie vede 18 let díky vlastním dětem (6). Byl velmi komunikativní se širokou slovní zásobou. Jeho zkušenosti byly přínosem pro vedený rozhovor.

VO5 – pátým participantem byla žena ve věku 27 let. Žena byla velmi vstřícná a komunikativní. Nejprve hovořila o pohledu na spiritualitu, kterou v rozhovoru rozvedla v podobě skautského programu s nejmenšími dětmi ve věku 4-7 let.

VO6 – šestým participantem byla žena ve věku 39 let s 19letou praxí s nejmenší věkovou kategorií 4-7 let. Rozhovor vycházel z jejích zkušeností a zážitků.

VO7 – sedmým participantem byl muž ve věku 43 let. Muž povídal o svých zkušenostech. Uvedl, že skaut je jeho rodinná tradice.

Participant VO1 až VO7 se aktivně podílejí na rozvoji aktivit spojených se spirituálním rozměrem.

4.5 Etika výzkumu

Před začátkem rozhovoru jsem nejprve oslovené participanty upozornila, že jejich rozhovory budou nahrávány k výzkumnému účelu. I přesto, že participant s nahrávkami souhlasili, bude pro účely tohoto výzkumu zachována anonymita participantů. Po úspěšné obhajobě této diplomové práce budou nahrávky smazány, ale přepisy rozhovorů budou archivovány.

4.6 Sběr dat

Prvním krokem sběru dat bylo oslovení vybraných oddílových vedoucích na základě telefonního hovoru, ve kterém jsem se nejprve představila a následně představila téma diplomové práce a nastínila průběh rozhovoru. Po souhlasu jsem se s participanty domluvila na stanoveném datumu a čase poskytnutého rozhovoru.

Rozhovory probíhaly online přes platformu Microsoft Teams nebo WhatsApp s délkou trvání cca 30 minut. Rozhovory byly nahrávány na diktafon.

K interview jsem si připravila záchytné otázky z důvodu odbíhání od tématu. Ne vždy jsem záchytné otázky využila, protože z velké části se participanti rozpovídali k danému tématu z vlastní iniciativy na základě vlastních zkušeností. Rozhovory se nesly v duchu vzájemné důvěry a porozumění, neboť mám vlastní zkušenost se skautingem. Jako dítě ve věku 12-14 let jsem chodila do skautu, přímo do oddílu světlušek. Další zkušenost v této oblasti jsem získala díky rozhovoru, který mi poskytl pan Jiří Zajíc – Edy.

Po dokončení sběru dat následoval doslovný přepis jednotlivých rozhovorů z nahrávek. Přepis byl prováděn v MS Word. Záznamy jsem se snažila provádět co nejdříve po skončení rozhovoru z důvodu zapamatovatelnosti. První přepsaný rozhovor jsem si vložila do tabulky se třemi sloupci. První sloupec sloužil pro vznikající témata, druhý sloupec patřil přepsaným rozhovorům a poslední sloupec byl určen pro vlastní komentáře. Přepsané texty mají číslování stránek a číslování řádků z důvodu analýzy jednotlivých případů. Analýza získaných data transkripcí rozhovorů probíhala metodou IPA.

4.7 Analýza dat

Rozhovor jsem opakovaně pročetla s hloubkovým zaměřením na porozumění jeho perspektivy. Opakovaně jsem si pročetla text a soustředila se na zachycení podstaty získaných dat a informací. Během tohoto procesu jsem si vytvářela poznámky a podtrhávala pasáže, které měly převážně deskriptivní charakter. Z poznámek jsem se snažila zachytit podstatná a výrazná témata, která se přímo z rozhovorů sama vynořovala a zachycovala konkrétní zkušenost participantů. Vznikající témata jsem si zapisovala do tabulky a hledala mezi nimi souvislosti. Podobná témata jsem sjednocovala a porovnávala s původními texty. Pro lepší orientaci jsem si témata zapisovala do tabulky, které jsem seřazovala do tematických shluků. Následně jsem se snažila najít zastřešující téma, tedy

název průřezového tématu. Takto jsem postupovala od jednoho rozhovoru k druhému. Po dokončení analýzy všech rozhovorů jsem hledala vzory napříč tématy a hledala souvislosti. Poslední fází bylo tzv. explorativní kódování a převedení témat do narativní formy, tedy vytvoření jedinečného příběhu. Výsledkem této fáze je 7 jedinečných příběhů s tématy. Konečnou fází bylo porovnání těchto příběhů napříč všemi rozhovory. Výsledná zastřešující témata byla rozepsána do hlavních, tedy průřezových témat, data byly interpretována a také podložena citacemi z jednotlivých rozhovorů. (Řiháček, et al 2013).

5 VÝSLEDKY ANALÝZY

V rámci zpracování výsledků výzkumu nejprve uvádím interpretaci jednotlivých případů a následně jsou tyto výsledky shrnuty.

5.1 Interpretace jednotlivých případů

Tato kapitola je věnována interpretaci jednotlivých případů v narativní podobě především k povaze interpretativní fenomenologické analýze. Data vycházejí z polostrukturovaných rozhovorů s oddílovými vedoucími v rozvoji spirituální dimenze u svých svěřenců.

5.1.1 Participant VO1

VO1 v rozhovoru uvedla, že spirituální rozvoj není ovlivněn tím, zda je dítě věřící či nikoliv, ale je potřeba to dětem vysvětlovat postupně, již v útlém věku. I přesto, že není oddíl křesťanský je ona věřící, a proto je pro ni vztah s Bohem přesah v úrovni Pravdy a Lásky, popisuje to jako „[...]“, *že já jsem věřící tak to vnímám jako vztah s Bohem a někteří to mohou vnímat jinak, takže pro mě ta Pravda a Láska je téma velmi hluboké, protože my nejsme křesťanský oddíl, přesto tu možnost, když jsme někde na výpravě jako navštívit kostel*“ (1, 1-4). V mnoha směrech záleží na samotném dítěti, z jaké rodiny přichází, a ne všechny děti pokračují ve skautské činnosti, protože vnímání má každý jiné a každý si jde za nějakým ideálem, za něčím, co rozděluje dobro a zlo. „*Věřit a doufat, že je nad námi něco vyššího, může to být bůh, příroda, kamarádství, každý si to stanovuje sám. No ono to záleží na nastavení toho dítěte, jaké je v rodině prostředí.*“ (1-2,13-14)

VO1 vidí velkou úlohu ve formování dětí i z pohledu oddílových vedoucích benjamínku, neboť bez jejich zásahu by se děti chovaly diametrálně odlišně. „*Dovoluji si teda říci, že drobný podíl na formování benjamínků máme jako vedoucí družiny také.*“ (2, 17). Ze své pozice vedoucí oddílové družiny si VO1 uvědomuje, čeho chce nejen ona sama, ale i ostatní členové dosáhnout.

Konstatuje, že její snahou je, aby si všichni vzájemně důvěřovali. Vzájemná důvěra „[...]“, *ty děti musí věřit a my tu důvěru nesmíme zradit a pro mě je ta důvěra potom otevření se toho dítěte*“ (6, 92-93), vytváří kamarádské prostředí, které je důležité pro rozvoj spirituální výchovy a je podstatou skautské výchovné metody. Dětská duše je velice křehká a ztráta důvěry či zranění citů může udělat velké škody „*zraním city toho dítěte tak je to tak to může mít hodně blbý následky jak v kolektivu, tak v důvěře dospělých lidí se vším všudy.*“ (7, 94-95). Vzájemná důvěra je tak pro VO1 velmi důležitá k celkovému

spirituálnímu rozvoji. Správné nasměrování i přesto, že jsou děti velmi malé a hodně konkrétní v tom vnímání a ukazování, jak se mají chovat nejen k druhým, ale také sami k sobě... „[...] *ukázat, jak se mají chovat a pak až v pozdějším věku se nakonec k tomu principu Pravdy a Lásky dostanou sami.*“ (2,21-22), snažit se být dobrým člověkem, ve smyslu druhým neubližovat, neubližovat sám sobě a svému okolí. Vysvětluje, že je to v životě něco vyššího, než jen ten materiální náš svět.

Klade důraz na to, aby děti uměly blízkým lidem pomoci a říci, že je mají rádi, aniž by to byla opakovaná fráze, protože pro VO1 je to ve spirituálním rozvoji velmi důležité „*tohle je vlastně pro mě i taky protože oni vnímají ten svět jinak to je to duchovno co se týče té Pravdy a Lásky.*“ (3, 39-40).

Pro VO1 je rozvoj duchovních hodnot důležitý i skrze zážitků a zkušeností s lidmi, kteří potřebují pomoci. V rozhovoru uvedla, že navštěvuje s dětmi hospic, aby lépe pochopili vztah k tomu druhému „*hospic tady kde jsou vlastně lidi, kteří už se jakoby zdraví domu nevrátí.*“ (4, 51-52). Nabízí tak dětem možnost vcítit se do druhých lidí skrze zážitků „*[...], ale že je doprovázejí, kdyby potřebovali pomoc.*“ (4, 56)“, „*A ony ty děcka jsou konfrontovány s tím, že ty lidi vidí na těch vozíčkách, vidí to jejich postižení.*“ (4, 52-53). Poukazuje tím na to, že si musí uvědomit, že jsou na světě nějaké hodnoty, kterých je třeba si vážit např. zdraví.

VO1 vnímá, že čím více s dětmi tyto aktivity uskutečňuje, tím více si děti utvářejí duchovní hodnoty: „*Samozřejmě že to není tu tu ňu ňu, že je všechno v pořádku, ale postaví se k tomu.*“ Spatřuje tak reakce dětí a vnímá, jak si děti uvědomují, že i přesto, že jsou malí tak mohou pomáhat: „*Jsou malíci tak můžou pořádkem tím svým doprovázením a tím vnitřním nastavením, jak mohou pomáhat lidem, kamarádům, rodičům, babičkám nevím, komu všemu, jo že to není o svalové síle, ale že je to o té vnitřní duchovní síle.*“ (4-5, 59-61)

Správné chování se VO1 snaží zasadit i do formy příběhu, které jsou u dětí oblíbené. Tyto příběhy vycházejí ze zkušeností, „*Příběh v dětech zanechá mnohem víc než klasické vysvětlení.*“ (5, 68). Příběhem děti VO1 navádí k hodnotám, že mají mluvit pravdu, být láskyplní, otevření, chránit přírodu atd.: „*příběh nějaký tematický kde je navádím k hodnotám.*“ (5, 70). VO1 vidí u dětí posun hlavně v dovednosti naslouchat a vyjadřovat se: „*Vyjadřování dětí pro mě je důležitý v tom duchovnu.*“ (3, 31).

K rozvoji duchovní výchovy používá VO1 pracovní listy, které propojuje hrou či hraní rolí. „*Když je kreativní vedoucí obrátit i do her obyčejných honiček to duchovno.*“ (3, 36). Hry by neměly být náhodně voleny, protože hra je nápomocná k předávání našich myšlenek „*Že prostě když jsme měli nemoci tak že bacil honí s vitamínem, kdo vyhraje jo.*“ (3, 36-37).

Důležitá je pro VO1 i taková klidová chvíle pro děti, kterou mají na každodenní schůzce ve formě svačinek „*Ještě bych chtěla zmínit náš společný rituál ve formě svačinek, hm, víte je to jako naprosto důležité místo.*“ (10, 149-150). Děti odpočívají, mají čas sami pro sebe.

Také si VO1 uvědomuje, že je důležité dodržovat hranice, protože skautská výchovná metoda je cílená na rozvoj člověka po všech stránkách. Je potřeba dodržovat nějaké pravidla a zákony, kterými se skauti řídí. „*Skaut není kroužek.*“ (10, 153). Je to životní styl: „*je to životní styl a se svou skautskou metodou.*“ (10, 155), který vede děti k úctě k přírodě, k tomu, že jsme její součástí. Pro VO1 je důležité, aby si děti uvědomily, že si z přírody něco berou, že to vytvořil člověk a že by to měly ctít a děkovat za to že to máme.

5.1.2 Participant VO2

Participantka VO2 oddíl benjamínku vede se svým bratrem, středisko je nevěřící „*Naše středisko je teda nevěřící.*“ (1, 1). Princip k Bohu vnímá jako povinnost k nejvyšší Pravdě a Láске než k nějakému konkrétnímu náboženství „*Spíš to vidím obecně.*“ (1, 5). Příkladní se k tomu, že není důležité vykládat dětem něco o Bohu, ale propojit princip s chováním. „*Já si myslím, že dětem se má spíše ukázat, jak se mají chovat a pak až v pozdějším věku se nakonec k tomu principu Pravda a Láska dostanou sami není podstatné, zda věří.*“ (4, 56-57). Správné chování se VO2 snaží zapojovat do formy příběhů nebo pohádek „*My používáme benjamínkové pohádky.*“ (6, 80). „*Mnohem lépe fingují a udrží pozornost.*“ (5, 78). Nedovede si představit, že by dětem jen tak něco povídala. Správně zvolená pohádka, dobře nastavená atmosféra přináší dětem ponaučení „*Něco z toho plyne např. pomáhej druhým a pak jsme schopni se o tom tématu bavit.*“ (6, 82).

Spiritualitu u takto malých dětí vnímá jako orientaci k mravním hodnotám ve skautingu, apeluje na jejich svědomí, aby se učili poznávat co je dobré, co je špatné a vnímat krásu. „*Takže se snažíme u tady těchto dětí maličkej.*“ (1, 9). „*Bez toho náboženského apelu.*“ (2, 21-22). Klade důraz na pravdomluvnost, čest, ochotu pomáhat druhým, umět se rozdělit, poděkovat. VO2 se snaží tyto morální hodnoty u dětí rozvíjet na základě zážitků „*Pracujeme formou zážitků, a tak se snažíme se zapojovat vlastně ty prvky duchovní*

výchovy. “ (1, 11-12). Cílem VO2 je usměrňovat a ukazovat dětem, jak se mají chovat např. „*Zkoumáme nevím nějaké listy kopřiv, ale že si na tom právě ukážeme další věci třeba jako je důležitost nějak pomoci právě když se tam někdo o něco spálí.*“ (2, 14-16), nebo „*Schopni se podělit o něco nebo když poruší pravidlo tak, aby byli schopni přiznat se*“ (2, 17), „*že někdo podváděl a proč.*“ (2, 20). Pro VO2 je důležité, aby si to děti uvědomily a aby to dokázaly reflektovat zpátky.

Pro VO2 je důležitá vzájemná důvěra a sounáležitost ve skupině „*Dohromady tvoříme družinu a jsme zde každý, nejen já sám ale i ostatní*“ (3, 43). Jako podnět vybírá VO2 z různých možností nejčastěji jsou to pro ni tzv. rituály, které vnímá v družinovém pokřiku, a symboly např. ve znaku. „*To jsou takový naše rituály, které tam máme a jsou spojené s výchovou, která vychází ze zákona.*“ (4, 53-54). Rituály propojuje v družinovém pokřiku, když zahajují nebo ukončují schůzku z důvodu, aby věděly že tvoří společnou družinu „*Ty děti tu spirituální stránku vnímají v pozdravu a pokřiku na který jsou hrdí.*“ (7, 93). Hrdí jsou i na to, že když odcházejí do světlušek a vlčat, tak přecházejí přes potok a je to takový přechodový rituál „*..., mají přechodový rituál, kde jako družina přijdeme k potoku, který projdou bosy a na druhé straně jej předáváme vedoucím vlčatům a světluškám.*“ (4, 4-50). Na znaku děti pracovaly jako skupina společně. Cílem byla vzájemná podpora, spolupráce, a že jsou všichni jedna skupina. „*Potom vlastně proč tady jsme.*“ (7, 94). Dalším významným rituálem pro VO2 je kruh „*Máme takový kruh při svíčke a tam si poděkujeme*“ (2, 23), kde si děti vzájemně děkují, např. co se jim povedlo, co se jim líbilo, co se jim přihodilo „*A to se těm dětičkám hrozně líbí, vždycky se už těší na poslední schůzku*“ (2, 26).

Duchovní rozvoj vnímá VO2 i v celoročních akcích, které jsou spojené s duchovním programem. Mezi nejvýznamnější je pro ni rozdávání Betlémského světla „*Rozdáváme Betlémské světýlko a děláme spolupráci s našim panem farářem.*“ (5, 65). V jejím oddíle je tradicí navštěvovat o Vánocích bývalé vedoucí oddílu a také navštěvovat hřbitov, kde rozdávají Betlémské světlo. Další akcí, která je v oddíle již tradicí, je Tříkrálová sbírka, která je spojená s charitativním účelem. „*My chodíme tady děláme Tříkrálovou sbírku, na kterou se děti moc těší a všechny přijdou.*“ (5, 64). Tímto se snaží rozvíjet nějaké lidské hodnoty, protože tyto děti jsou malé, na to aby si s nimi povídala o víře. „*U těch dětí to moc nejde jsou moc malí abychom jim povídali o víře a tak.*“ (5, 72).

Prvky duchovní výchovy se snaží zapojovat do programů jako je třeba badatelská činnost, neboť správný duchovní, fyzický, duševní i sociální rozvoj se děti potřebují naučit. U dětí

VO2 rozvíjí zvolenými aktivitami všechny principy. Uvádí příklad „*naše středisko je zapojeno do patronátu, kde tady máme chráněnou oblast, kterou chodí vlastně naše středisko čistit.*“ (6, 87-88). VO2 touto aktivitou chtěla poukázat, že si děti uvědomují, že ochranou přírody a čištění přírody pomáháme nejen sobě, ale i druhým, jako jsou živočichové, rostliny a celá příroda. „*Tohle je vlastně trošku ten apel na nějakou tu spirituální stránku té osobnosti.*“ (6-7, 91-92). Nejsilnějším faktorem pro uchování a předání duchovního zážitku je prožitek.

5.1.3 Participant VO3

Participantka VO3 uvádí, že benjamínky vede už nějakou dobu, a že její začátky byly spojeny s příchodem jejich vlastních dětí „*[...] jsem začala se svými dětma.*“ (1, 2). V současné době jsou děti již dospělé, ale ona je stále vedoucí této skupiny. Uvádí, že je věřící, ale středisko je nevěřící „*Jsem věřící tak to vnímám já vztah k Bohu pro mě ta Pravda a Láska velmi důležité téma, ale každý to může vnímat jinak.*“ (1, 8-9). Pro malé děti je tento princip strašně těžko uchopitelný „*[...], když tam přijde jakoby věřící dítě, tak je k tomu vedu, ale jako vyloženě to do těch dětí netlačím.*“ (1, 4-5). Středisko je víceméně nevěřící.

VO3 vysvětluje, že tu Pravdu a Lásku má problém dětem to vysvětlit. „*Já mám problém jim to vysvětlit*“ (1, 11), že je to hodně abstraktní pojem a tyto malé děti tomu nerozumí. Snaží se to předávat formou pohádek. „*Jako kde je dobro, ale dobro vítězí nad zlem, prostě to dáváme do pohádek.*“ (5, 12-13)

VO3 se snaží, aby se děti učily k mravním hodnotám, respektovaly pravidla a slušné chování k sobě, k druhým, k přírodě „*[...] uvědomí sám sebe a k druhému a k přírodě jako ta příroda je pro nás to nejdůležitější i pro ty nejmenší děti díky ní se učíme jaký máme být.*“ (2, 15-16). Tu Pravdu a Lásku VO3 spatřuje „*Dalo by se říci tu Pravdu lásku jo když někoho mám rád tak mu neubližují.*“ (2, 18).

V oddíle to má VO3 nastavené jako pravidla, protože ty děti jsou malé „*Prostě já jsem ráda, když zvládnou jakoby nějaký pravidla fungování v oddílu.*“ (3, 33). S dětmi si povídá na základě pracovních listů, jak se mají k sobě chovat, a pak to směřuje do her, které prostřednictvím přírody realizuje. Pro VO3 je přírodní prostředí na prvním místě v rozvoji duchovní výchovy. Uvádí, že příroda je velká, rozmanitá, všude kolem nás a umožňuje dětem uvolnění a porozumění okolnímu světu „*Ziskáváme zkušenosti, učíme se spolupráci, chování se k přírodě, čistíme přírodu.*“ (5, 80-81). Uvedla, že v loňském roce měli program

„*Dobrodružství v říši hmyzu*“ (6, 87), který byl cílený na ochranu přírody což je pro VO3 velmi důležité v duchovním rozvoji. Poznávání přírody skrze zážitky je pro ni a její děti nejpodstatnější. K tématu příroda uvedla, že pracuje s knihou *Rok se skřítkem Rozekvítkem*, která se zaměřuje na přírodu a k tomu paní VO3 upravuje program. „*Vlastně v té skřítek děti provází změnami v přírodě po celý tento rok po měsících.*“ (4, 51-52).

Důležitou roli dle VO3 je hra, která by neměla být náhodně volena, protože je nápomocná k předávání jejich myšlenek. „*Mám ráda hry, který jako nejsou vyloženě jakoby na výsledek*“ (4, 61). Cílem VO3 při hrách je hodnotit v čem se kdo a jak zlepšil a aby děti uměly hodnotit sebe, ale i ostatní. Opět poukazuje na lidské hodnoty, že když někdo třeba není dobrý, tak se může i přesto zlepšit „*snažím se je prostě hodnotit jako v čem se zlepšily každé konkrétně, to dělám po skončení schůzky v kruhu jako pokaždé.*“ (4, 62-63).

Duchovní rozvoj VO3 vnímá i v tradicích, např. Tříkrálová sbírka, tábor, výpravy nebo táboření. „*I ty děti, kdy nevěřící jo jdeme všichni do kostela a pak vlastně odcházíme k požehnání koledníků.*“ (5, 73) S táborovou tradicí „*Děláme i návštěvu kostela i v rámci tábora nebo nějaké výpravy.*“ (5, 77). VO3 je přesvědčená, že výpravami a tábořením může u dětí přispět k rozvoji duchovní výchovy, vidí v nich v tomto směru potenciál k získávání zkušeností a dovedností „*...učíme se spolupráci, chování se k přírodě, čistíme přírodu, vaříme si společně, za vše přírodě poděkujeme.*“ (5-6, 80-82). Kromě výprav uskutečňuje VO3 jednodenní výlety, kde se děti učí vzájemné spolupráci. „*Jednodenní výlety, a to většinou jakoby celej oddíl, že i ty nejstarší, protože se starají o ty menší a ono se mi to i potvrdilo, jako když je potřeba nějaká dopomoc nebo tak, že si je tam tak jako toto rozdělí a učí se vzájemné pomoci a spolupráci.*“ (6, 82-85).

Důležité je pro VO3 respektovat individuální potřeby a pocity dětí, protože tak se vytváří prostředí, které je podporující a pro děti bezpečné „*Prostředí respektu podpory a otevřené komunikace, ve které se děti mohou cítit pohodlně a kde sdílí své myšlenky a pocity.*“ (6, 91-92).

VO3 vysvětluje, že vychází z vlastních zkušeností a znalostí při vytváření programu. Program vychází ze skautského slibu a zákona, ale vzhledem k tomu, že jsou děti opravdu malé, musí program přizpůsobovat tak, aby vyhovoval věkové skupině. „*Slib je to pro ně ještě fakt jako hodně abstraktní pojem.*“ (3, 34). „*Řešily ty zákony, že to je fakt jako taky pro ty děti ještě takový jako dost neuchopitelný. Jo prostě nastavit pravidla fungování s oddílem ale jakoby se k sobě chovat nějaká taková ta duchovnost.*“ (3, 38-40). I přesto jako doprovod se paní VO3 pro práci se zákonem hodí Pěšinka benjamínků odkazující na

jednotlivé body zákona. „*A potom vlastně potom děláme pěšinky benjamínků nebo z pracovních listů co zrovna potřebuji probrat.*“ (4, 54).

5.1.4 Participant VO4

Participant VO4 uvádí, že jsou věřící rodina a tím, že se přestěhovali z města na vesnici, tak jejich spolupráce z farnosti byla na prvním místě. „*Jsme věřící rodina, přestěhovali jsme se na vesnici a začali spolupracovat s farností, ale víra nehraje žádnou roli*“ (1, 2-3). Založili s manželkou nejen benjamínský oddíl, protože v té době měly děti tohoto věku, ale i oddíl světlušek a vlčat. „*Měli jsme v té době 5 dětí.*“ (1, 8). Jejím cílem je rozvoj duchovní výchovy i přesto, že některé děti věřící nejsou, tak jsou rodiče srozuměni, že jsou středisko s rozšířenou náboženskou výchovou a že prvky jako je společná modlitba, výpravy, návštěva mše svaté, případně další aktivity, které se toho dotýkají, do programu zapojují. „*Je to na dobrovolné bázi rodičů.*“ (5, 102). Participant konstatuje, že to však není alternativa náboženské výchovy. Děti i rodiče jsou s tímto srozuměni. „*Nesetkal jsem se zatím z nějakým ohlasem, kdo by toto z rodičů neuvítal.*“ (5, 109).

Z rozhovoru vyplynulo, že je pro VO4 důležité, aby vedoucí měli nějaké zkušenosti, protože velkou úlohu ve formování dětí mají vedoucí. „*Vedeme z pozice zkušených vychovatelů, rodičů, pedagogů, takže tam ten rozdíl je*“ (1,17). „*Vedoucí role je na dobrovolnosti tzn. dělá ji rád hmm proto by měl být vedoucí empatický a umět porozumět životu dětí vlastně duševnímu životu a na tom stavím vlastně ten program.*“ (3, 57-58).

Pan VO4 se snaží dětem poskytnout možnost všeho si vyzkoušet, protože vše, co vyzkouší, se jim hodí do života. Nejčastěji využívá přírodu, která je pro dětské formování nesmírně důležitá k získávání dovedností. „*...je to většinou toho moc ještě v přírodě ještě, že tu přírodu máme.*“ (4, 88-89). Přírodu vnímá jako prostředek k získávání zkušeností, např. na táboře. „*děti si vaří, rozdělají oheň, staví stany, řežou dříví apd.*“ (3, 64-65) Další alternativou pro VO4 jsou výpravy, které slouží k získávání zkušeností. „*Děti se učí pracovat s lupou hm např. při pozorování žížal, brouku, pracují s buzolou, kde si ukazujeme, jak se orientovat v přírodě, když bychom se ztratili, jo takže takový ty akce ano máme a děti se na něj moc těší.*“ (3, 66-68). Podle VO4 si děti vytvářejí kladný vztah k přírodě a zažívají dobrodružství, která jim zůstanou po celý život. „*Já jsem byl dítě a vzpomínám si, jak jsme běhali v kukuřici a hráli na schovávanou s kamošema*“ (6, 115).

VO4 se snaží program koncipovat formou her do obyčejných honiček, které jsou zaměřené na dané téma. Témata vypracovává na základě metodických listů nebo vychází z časopisu

Benjamína. „...měli jsme aktivitu, ve které děti hrály na honěnou. Při hře se jedno dítě poranilo. Všichni se seběhli a pomáhali.“ (3,57) VO4 tímto chtěl podotknout, jak je důležité u dětí rozvíjet i nějaké vnitřní hodnoty, jak se děti mají chovat k přírodě, ale také k sobě či k ostatním. Uvádí, že je hra nesmírně důležitá, je přirozenou aktivitou pomocí níž dítě zažívá a získává nové zkušenosti. „Hru přizpůsobuji potřebám dětí, protože cheme aby byla svobodná, a s nějakými pravidly.“ (4, 72). Pravidla a jejich dodržování jsou pro participanta VO4 v duchovním rozvoji velmi důležitá. Pravidla a hodnoty, kterými se pan VO4 řídí dle skautského zákona. „...nebo spíš doporučení, že benjamínek je veselý, hravý, poslouchá rodiče, učitele a vedoucí.“ (6, 138), považuje za klíčové. Pravidla a hodnoty VO4 zařazuje do aktivit jako je hra, příběh, ale i v rituálech a symbolech se pravidlům a hodnotám děti nevyhnu, protože to v dětech zanechá nějaké morální hodnoty. „Dělali jsme právě toho pavouka a jed kluk úmyslně roztrh jeden dílek, k tomu jsem použil na další schůzce příběh pomoci, něhož jsem navedl děti k hodnotám, že mají být láskyplní, mají mluvit pravdu a aby se dokázali i za něco omluvit a tak se to snažím v tech dětech no.“ (5, 115-117).

Duchovní rozvoj VO4 vnímá v rituálech a symbolech. Z rozhovoru vyplynulo, že mezi hlavní rituály patří pozdrav a tzv. svačinky. „Zhruba uprostřed schůzky máme svačinky, kde jako tím dáváme prostor pro děti.“ (3, 49). Symbol skupiny vnímá jako spojení celku, že jsou všichni jedna rodina, učí se sounáležitosti a vzájemné pomoci. „Roztříhal jsem pavouka, kterého jsme společně slepovali, tím si děti uvědomili, že je to společná práce, že jsme na jedné lodi.“ (3, 53).

Dalším aspektem v duchovním rozvoji vnímá tradice, které jsou spojeny, např. s návštěvou kostela. Děti, které nejsou věřící se nemusejí na těchto akcích účastnit, je to na jejich svobodné vůli. „přesto, že děti nejsou věřící do kostela nebo na mše chodí.“ (2, 40). Mezi základní tradice, kterých se děti v oddíle účastní je rozdávání Betlémského světla, „...na tuto akci se děti strašně moc těší, protože rozdávají světlo svým rodinám a známým,“ (3, 95), dalšími jsou Tříkrálová sbírka, křížové cesty a další. Z rozhovoru vyplynulo, že je důležité nejen podstata toho, že v oddíle mají tradice, ale že je důležité to samotné předání těm dětem, protože násilné předání dle VO4 může v dětech vyvolat svým způsobem odpor. „Když jsem byl malý vzpomínám si, že jsem měl kamaráda, který musel chodit do kostela bylo to pro něj násilné. Dnes kostel navštěvuje s námi i se svými dětmi.“ (2, 7-8). Participan to vnímá jako nějakou kulturu, že je třeba dětem vysvětlit, že nejsme sekta

nikoho nepřemlouváme na víru, ale je to na svobodném rozhodnutí každého z nás. „*Aby ta společnost nebo ty děti věděly, že je to takto a ne jinak*“ (6, 123).

5.1.5 Participant VO5

Participantka VO5 uvádí, že ve svém středisku vycházejí ze 3 principů – k sobě, k druhému a k nevyšší Pravdě a Lásce, kde však tu nejvyšší Pravdu a Lásku vnímají v kontextu s přírodou. „*On totiž každý má nejvyšší Pravdu a Lásku nějak jinak. Někdo to vnímá jako Boha, někdo to vnímá jako něco, co nás přesahuje, a právě to co nás přesahuje může být i ta příroda.*“ (1,3-4). Konstatuje, že ta příroda se může prolínat jako vztah k druhému, neboť zrovna ta příroda je vedle nás. Sama o sobě říká, „*Protože jsem věřící katolík tak tam mám toho Boha, ale každý si tam na tu nejvyšší Pravdu a Lásku může dosadit ten přesah neznámá, že musí být někdo uznávat nějakou víru*“ (1, 11-12). Na základě zkušeností VO5 konstatuje, že duchovní výchova do skautingu vnáší velmi důležitý aspekt a je přesvědčena, že „*Je to hrozně důležité v té předškolní pedagogice tohle rozvíjet.*“ (2, 17). Dle jejich slov má tato výchova již v benjaminském věku své místo a zároveň je přesvědčena, že duchovní rozvoj u takto malých dětí nejde nijak jinak než přes pohádky, povídání příběhů, že se s nimi bavíme, že je nějaké dobro a zlo. „*To děláme jako normálně běžně akorát se tomu neříkáme teďka rozvíjím tady jako nějaký princip a nebavíme se o nejvyšší Pravdě a Lásce, ale že je nějaké dobro a nějaké zlo.*“ (2, 20-21). VO5 si uvědomuje, že pokud jsou vedoucí sami těmi, kteří usilují o naplňování všech tří skautských principů a neustále hledání nejvyšší Pravdy a Lásky, můžeme svým smýšlením a jednáním děti v oddíle vychovávat k těmto hodnotám. „*My sami jako nějak ten cíl musíme v tom stanovit si skrze tohle to rozvíjíme.*“ (5, 74).

Duchovní rozvoj VO5 vnímá v budování vztahu k hodnotám, které nás přesahují, třibení svědomí a pěstování morálních návyků. Dodává, že duchovní výchova je na běžné družinové schůzce či výpravě přítomná prakticky neustále, protože prvky duchovní výchovy nalézá např. ve společných rituálech úvodních i závěrečných. „*Pokřik máme na začátku schůzky, že se přivítáme, že víme, že jsme tam všichni vlastně nějak sounáležíme spolu a na konci zase máme jinej pokřik na rozloučení, že víme, že jako neodcházíme bez toho, aniž bysme se hezky nerozloučili a nepopřáli si hezký týden.*“ (3, 38-40). Ale i v symbolech. „*Udělalí jsme s dětma třeba náš erb.*“ (3, 43). Cílem pro VO5 bylo vytvoření společného erbu družiny, který poukazuje na to, co nás spojuje. Děti vede k uvažování o tom, v čem se jeden od druhého liší, a naopak co mají společného. Cílem je pochopit, že každý jsme v něčem trochu jiný a že se nám může líbit něco jiného.

Dalším z rituálů, pomocí kterých rozvíjí duchovní výchovu vnímá, v tzv. svačinkových rituálech, kde se učí základní pravidlům, co dělat druhým a co druhým nedělat. „*Člověk by si řekl, jo, tak to je nějak jako, co to je za duchovní program na druhou stranu děti se tam učí to, že se rozdělí o jídlo, že si ho nesyslí sami pro sebe, že se u stolu nestrkaj, nekřičí na ostatní.*“ (2-3, 26-30).

Participantka odkazuje i na rituál, ve kterém si děti v kruhu zkrátí ruce, kde si děti uvědomují, že jsou jeden celek jedna skupina „*všichni propojení jedna skupina.*“ (3, 37). Participantka vede děti k tomu, aby si uvědomovali sounáležitost ve skupině a vede děti k porozumění vlastním emocím a emocím druhých, protože u těchto malých dětí to vlastně nijak jinak nejde. „*...emoce vůbec vnímá druhých a sebe nějaký ctnosti.*“ (3, 34-35).

Jako další v duchovním rozvoji vnímá skautský tábor, který je o nějaké odvaze. „*Překonání sebe sama být v té přírodě.*“ (4, 61). Duchovní rozvoj ve skautském táboře vnímá v učení se k odvaze a trpělivosti, v pomoci, ve vzájemné důvěře a prohlubování si vztahů. „*Ta příležitost určitě pak se učit.*“ (4, 61-62). Na skautském táboře „*...klasickej tábor bez elektřiny, vody*“ „...“ (4, 59), se snaží s dětmi o nějaké vnímání krásy. „*S dětmi se učíme vnímat své okolí a pozorovat jej všemi smysly. Učíme se být vděční za maličkosti a nebrat vše jako samozřejmost, vnímání krásy přírody, posilování zdravého vztahu k přírodě.*“ (4, 59-60). Přímý kontakt s přírodou spatřuje VO5 při formování osobního vztahu, který poskytuje zážitky, díky nimž se příroda stává dítěti v oddíle něčím blízkým, něčím, co vzbuzuje příjemné pocity. „*Vztah k přírodě by měl být zakotven v každém dítěti.*“ (1,10). Vlastní zážitek dítě obohatí o vlastní zkušenost s přírodním prostředím. Dodává, že pokud „*...se pro dítě stane příroda partnerem, přítelem, strážníkem, společníkem při hraní, zdrojem výzev a dobrodružství, místem k přemýšlení, příjemným místem k odpočinku i prostorem k rozvoji osobnostních a sociálních dovedností*“ (5, 68-69), bude pro dítě trvalým vztahem pro celý život. Vztah k přírodě participantka vnímá jako vnitřní motivace k péči o životní prostředí, k přírodě, podobně tak jako vztah k sobě samému a vztah k ostatním lidem.

Pro VO5 v duchovním rozvoji je i sebereflexe, kterou je možno děti motivovat povídáním si a zamyšlením se po každé aktivitě. Snaží se děti vést ke sdílení dojmů a pocitů z jakékoliv aktivity, čímž se snaží, aby se děti uměly vyjadřovat a dokázali popsat své pocity a dojmy. Vede takto děti k tomu, aby dokázaly sdělit, co se jim líbilo a co nikoliv. Sebehodnocení a sebereflexi vnímá jako vhodný prostředek při práci např. v komunitním kruhu, který využívá ke společné diskusi „*diskutujeme v kruhu*“ (4, 63) či četní příběhů.

Zde také vnímá VO5 určitou míru dodržování pravidel. „*ty základní nějaký jako slušný pravidla, protože jsme k sobě nějak ohleduplní.*“ (3, 31-32). „*Takový body základní lidský slušnosti.*“ (4, 51).

5.1.6 Participant VO6

Zkušenosti na pozici vedoucí oddílu má participantka VO6 dlouholeté. Už jako dvanáctiletá vedla oddíl dětí ve věku 5-10 let „*...což je skoro mého věku (smích).*“ (1, 2), v té době už chodila do skautu sedm let. První její skupinka se však rozpadla, protože se jednalo o rodinné příslušníky, „*...když nechodil jeden nechodil druhý*“ (1,6). Takže první benjamínský oddíl vedla sama a začátky byly pro ni velmi náročné. „*Ze začátku to byl oříšek, protože jsem vlastně moc nevěděla do čeho jdu, byla jsem tam sama nikdo mi nepomáhal.*“ (1, 10-11). Program musela přizpůsobit věku dětí i přesto, že se jednalo o věkovou kategorii 5-7 let. „*...Což v tomhle věku je celkem velký rozdíl, jelikož v pěti letech si chce děti jenom hrát a v sedmi tak už jsou trošku schopnější něco chápat.*“ (1, 14-15). Děti nedokáží pobrat abstraktní pojmy a vysvětlovat dětem něco o nejvyšší Pravdě a Lásce je pro VO6 nemožné. Její snahou je dětem ukazovat směr a cestu jakou mají jít, např. jak se mají chovat, jaké mají uctívat hodnoty, že mají být pravdomluvní, nemají lhát a tak podobně, „*....prostě nenásilně směřovat v tom chování, spíš je usměrňovat v chování, aby dokázali pochopit co je správné a co není správné a prostě tak no.*“ (4, 15-16) Jak uvádí věkový rozdíl je pro ni v tom programu důležitý, ale není však překážkou. „*Ti starší pomáhají těm mladším vytvářejí si tak vlastně vztah k druhým, protože od těch malých oni se často dělají naschvály.*“ (3, 46-47)

Participantka se ztotožňuje s názorem, že při duchovní výchově nehraje roli, zda jsou děti nebo vedoucí věří či vyznávají nějaké náboženství. „*My nejme věřící oddíl, já nejsem věřící a pocházím z rodiny nekřesťanské, nevnímám to jako nějakou překážku.*“ (3, 53-54). Duchovní rozvoj vnímá v tom, jak se máme chovat, nějaké mravní hodnoty dodržovat. Nejdůležitější je pro ni s tímto začít již v útlém věku tedy už u dětí předškolního věku, aby se naučily se správně chovat nejen k druhým, ale i k sobě a k i přírodě. Přírodu participantka vnímá ve skautingu za nejdůležitější. „*Většinu času jsme venku, kde pozorujeme, objevujeme a učíme.*“ (1, 15-16). Děti se tak nejlépe na základě prožitých zkušeností a zážitku učí nejlépe. Není to pro ni jen o hraní si v přírodě, ale je to pro ni nějaká nenásilná forma předávání postojů a názorů na okolní svět. Nenásilnou formou se snaží duchovní výchovu vkládat do tradic. I přesto, že je oddíl bez vyznání do tradic, které jsou spojeny z pomoci druhým, jako je Tříkrálová sbírka, což je dobročinná akce, která je

spojena se mší, se její oddíl zapojuje. „*Děti se na Tříkrálovou sbírku těší a už dopředu se ptají kdy bude.*“ (3, 49) Nechává na uvážení všech členů, zda se chtějí či nechtějí mše účastnit. Dětské vnímání je pro participantku velmi důležité. Vnímá, že děti chtějí dělat věci, které dělají ostatní. Potvrdilo se jí to na táboře: „*když jsme na táboře tak navštěvujeme kostel se mší, v poslední době jsem to musela zrušit, protože spousta dětí tam nechtěla. Nechala jsem to tedy na dobrovolnosti.*“ (4, 55-56). Tábor participantka vidí hlavně v rozvoji nějakých dovedností a k získávání zkušeností „*Na tom táboře nejde o nějakou návštěvu kostela, děti takto malé se učí nějakým dovednostem třeba hmm rozdělat oheň, nebo krájet brambory, vařit čaj, nebo být bez teplé vody a tak, aby si vlastně uvědomily, že není nic samozřejmého víte.*“

Důležitá je pro participantku motivace, protože hraje důležitou roli. Tvrdí, když je dobře nemotivovaný vedoucí odráží se to i do dětí. „*...třeba u té Tříkrálové sbírky, když děti vidí jak je lidi ocení a pochválí, že dělají dobrou věc a tak..*“ (3,50).

K rozvoji duchovní výchovy používá pracovní listy, které propojuje s hraním rolí s následnou diskuzí. Je pro ni důležité zpětná vazba, aby věděla, zda děti z aktivity pochopily, co bylo jejím cíle jim na schůzce předat „*...aby něco ode mě vlastně pochopili*“ (1,13). Při vzájemných diskuzi využívá kruh, ve kterém se cítí jako jedna skupina. Dbá na to, aby děti dokázaly udržet pozornost a neskákaly druhým do řeči. Kruh je pro ně, tzv. rituál, který slouží k pozdravení, když přijdou a k pozdravení, když odcházejí. Rituál vnímá i ve svačinkách, které jsou cílené na rozvoj nějaké té sociální stránky třeba se rozdělit, poděkovat, uklidit si po sobě a tak. „*...uprostřed schůzky máme čas na svačinu a tam děti třeba si vykládají spolu, nebo jim do toho nějak nevstupujeme je to čas pro ně samotné. Není tam nic řízeného, pozoruji, jak se k sobě chovají.*“ (2-3, 36-40).

5.1.7 Participant VO7

Poslední participant uvedl, že benjamínský oddíl vede od svých 20 let. Tehdy začínal se svým otcem, který ho ke skautu vedl již od útlého věku. „*je to naše rodinná tradice ten skaut víte.*“ (1, 3). Jako rodina neuznávají žádnou víru, ale ke skautu se hlásí jako k té skautské výchově. „*To dobro a zlo je hodně důležité, si myslím, ty duchovní hodnoty neexistují pouze v duchovním světě, ale v naprosto normálním světě.*“ (1, 6-7). *V našem oddíle tu službu nejvyšší Pravdě a Lásce vlastně tu nějakou víru přesah neřešíme, i když jsem věřící.*“ (1, 12). Ta Pravda a Láska je ve slibu a oni žádný slib nemají, „*...na to jsou opravdu malí.*“ (1, 13). VO7 se snaží vest děti v duchu určitých zásad, dětem ani

nevysvětluje zákon, protože se spíše dle VO7 jedná o zásady, jak ke kterým se je snaží vést či nasměrovat k tomu, aby prožili skutečně hluboký, krásný a naplněný život vůči sobě samému, vůči druhým a něčemu co je přesahuje. *„Bud' laskavý, pomáhej druhým, vykonej alespoň jeden dobrý skutek denně, bud' veselý, raduj se z toho, že jsi. To mě hodně inspiruje v práci u benjamínku.“* (2, 28-30).

VO7 duchovní hodnoty vnímá v ryze lidských vlastnostech. Pro participanta je víra vnitřní posila, je znakem nebo způsobem hledání smyslu života, *„...abych šel po cestě životem co nejlépe, je spíš způsobem hledání než vstupenkou do skautu.“* (6, 84-85).

Rozvoj duchovních hodnot vnímá ve dvou rovinách a konkrétních situacích v rámci skautského a tábornického života během celého školního roku. Dodává, že jsou programy, které jsou primárně zaměřeny na duchovní stránku člověka, např. návštěva kosta, mše, společné modlitby a podobně. Druhou stránku vnímá v tom, že vlastně duchovní život vidí v každodenních situacích, *„...popřejeme si vzájemně dobrou chuť před jídlem, poděkujeme kuchařkám, že nám uvařily, nejím sám, ale ve společenství druhých tak to vnímám já.“* (4, 54-57). Jsou to pro VO7 okamžiky, které učí k hlubšímu zamyšlení, k sounáležitosti a malého i zastavení v dnešní zrychlené době, *„...pro mě to má však duchovní ráz“.* (4, 64). Lze vnímat podle VO7 také sám sebe ve společenství ostatních *„...omluvit se, poděkovat, nebo si uvědomit, že vůbec jsem tady s vámi.“* (5, 72-73).

Ze zkušenosti participant vím, že mnozí takzvaně nevěřící lidé jsou v některých věcech mnohem lepší, že žijí podstatně lépe podle hodnot, které jsou skautské. *„To se snažím u malých rozvíjet.“* (6, 87).

K rozvoji duchovních hodnot participant uvádí, že u takto malých dětí je nejdůležitější pohyb v přírodě, která je ve skautském oddíle neodmyslitelnou složkou výchovy. Přírodu vnímá jako metodu i jako pomůcku. Děti se díky přírodě učí chránit nejen sebe, ale i přírodu, pomáhají přírodu čistit a chránit rostliny i živočichy. *„Z našim oddílem jsme zapojeni do patronu čistíme přírodu.“* (4, 22).

Participant zapojuje do aktivit jakoukoliv hru zaměřenou na morální hodnoty, používá pracovní listy, pohádky, příběhy a diskutuje s dětmi nad tématy, která vyplynula s dané schůzky. U dětí rozvíjí i sebereflexi kde v kruhu se děti hodnotí, ale hodnotí i celou schůzku co se jim líbilo a co méně. *„Na konci máme zhodnocení celé schůzky.“* (5, 75).

Sředisko se zapojuje do rozdávání Betlémského světla, do Tříkrálové sbírky, a i do Křížových cest. S oddílem jezdí na výlety, výpravy a k ukončení je letní tábor. „*Tyto tradice hrají podstatnou roli v životě skauta.*“ (4, 54).

Důležité pro VO7 je forma předávání. Jde cestou nenásilného předávání, nechává dětem dobrovolnost výběru, zda chtějí navštívit kostel či se chtějí zúčastnit nějakých akcí či tradičních aktivit. Myslí si, že je to nejdůležitější, aby se v dětech nevyvolalo něco jako povinnost, že se to musí. „*Někdy se mi stalo, že děcka si stěžovaly, že tam nechtěly.*“ (6, 85).

5.2 Interpretace společných témat

Z analýzy 7 provedených rozhovorů vzešly kódy, které byly daný do jednotlivých subkategorií a následně dle podobnosti kategorizovány. Průřezová témata poskytují data z perspektivy názorů jednotlivých participantů výzkumu a shrnují hlavní myšlenky participantů, které se vztahují k dané tematice.

Tabulka 2

Interpretace společných témat

Náboženství	Pomocná ruka	Program	Prostředky	Rituály
	Osobní zkušenost Věková specifika Vztahy Skautské principy	Celoroční akce Skautský program	Aktivity Pomůcky Příroda	

5.2.1 Náboženství

Víra vedoucích ani víra dětí ze zkušeností participantů nehraje žádnou roli v rozvoji spirituální dimenze u dětí předškolního věku, i přesto, že téměř všichni participanté byli věřící. VO4 se ztotožňuje s názorem, že víra nehraje roli „*Jsmo věřící rodina, přestěhovali jsme se na vesnici a začali spolupracovat s farností, ale víra nehraje žádnou roli*“ (1, 2-3).

Pro participantku VO2 je důležité dětem ukázat směr „*Já si myslím, že dětem se má spíše ukázat, jak se mají chovat a pak až v pozdějším věku se nakonec k tomu principu Pravda a Lásky dostanou sami není podstatné, zda věří.*“ (4, 56-57), „*bez toho náboženského apelu.*“ (2, 21-22) i pro VO5 není víra v rozvoji spirituality podstatná „*Protože jsem věřící katolík tak tam mám toho Boha, ale každý si tam na tu nejvyšší Pravdu a Lásku může dosadit ten přesah neznámá, že musí někdo uznávat nějakou víru*“ (1, 11-12). Oslovená VO1 říká „*[...], že já jsem věřící tak to vnímám jako vztah s Bohem a někteří to mohou vnímat jinak, takže pro mě ta Pravda a Lásky je téma velmi hluboké, protože my nejsme křesťanský oddíl, přesto tu možnost, když jsme někde na výpravě jako navštívit kostel*“ (1, 1-4). VO7 konstatuje, že i když jsou věřící tak tu víru neřeší „*V našem oddíle tu službu nejvyšší Pravdě a Lásky vlastně tu nějakou víru přesah neřešíme, i když jsem věřící.*“ (1, 12). VO6 „*My nejme věřící oddíl, já nejsem věřící a pocházím z rodiny nekřesťanské, nevnímám to jako nějakou překážku.*“ (3, 53-54). Na druhou stranu VO3 uvádí „*[...], když tam přijde jakoby věřící dítě, tak je k tomu vedu, ale jako vyloženě to do těch dětí netlačím.*“ (1, 4-5).

Participantů se k náboženské víře vyjadřovali dle svých zkušeností, víru vnímají ze svého pohledu k Bohu či k nejvyšší Pravdě a Lásky. Pokud mají možnost, tak s dětmi navštěvují kostely, mše, probíhají modlitby. Vše probíhá na dobrovolnosti toho dítěte. Není tedy důležité, zda je či není dítě věřící i přesto, že se skautské hnutí o křesťanskou víru opírá. Přesto u dítěte ke spirituálnímu rozvoji dochází tedy i bez vyznávání jakéhokoliv náboženství.

5.2.2 Cesta k úspěchu

V každém věku má dítě nějaké „vývojové úkoly“, které je potřeba absolvovat pro další posun. Z duchovního pohledu se u benjamínků tvoří teprve předpoklady pro nějaký další růst. Tato věková kategorie se učí vnímat nejvyšší Pravdu a Lásku v podobě, jež jsou schopni chápat.

Osobní zkušenost

Osobní zkušenosti vedoucích ve spirituální výchově a v předávání hodnot je velmi individuální a závisí na konkrétních prožitcích a také na přístupu každého vedoucího. VO1 „*Dovolují si teda říci, že drobný podíl na formování benjamínků máme jako vedoucí družiny také.*“ (2, 17), VO4 vnímá rozvoj na základě osobních zkušeností, protože mají s manželkou 5 dětí a chtějí své duchovní zkušenosti předávat dalším dětem „*Vedeme*

z pozice zkušených vychovatelů, rodičů, pedagogů, takže tam ten rozdíl je“ (1,17). „Vedoucí role je na dobrovolnosti tzn. dělá jí rád hmm proto by měl být vedoucí empatický a umět porozumět životu dětí vlastně duševnímu životu a na tom stavím vlastně ten program.“ (3, 57-58) i participantka VO3 vnímá osobní zkušenost v pomáhání dětem objevovat a rozvíjet jejich vnitřní svět. „[...] jsem začala se svými dětma.“ (1, 2). VO7 vnímá zkušenost již od útlého věku, kdy začínal se svým otcem „je to naše rodinná tradice ten skaut víte.“ (1, 3). Na rozdíl pro participantku VO6 to byla výzva i přesto, že zkušenosti má dlouholeté „Ze začátku to byl oříšek, protože jsem vlastně moc nevěděla do čeho jdu, byla jsem tam sama nikdo mi nepomáhal.“ (1, 10-11).

Věková specifika

Důležitá jsou i věková specifika v rozvoji spirituální výchovy. U dětí předškolního věku je spiritualita obvykle spojena s jejich přirozenou zvědavostí, smyslem pro údiv a úžas a ve schopnosti vnímat svět kolem sebe. Je potřeba být citlivý v jejich potřebách, zájmů a způsobu vnímání a vytvářet tak prostředí které jim umožní bezpečně prozkoumávat a rozvíjet spirituální stránku. Pro VO1 je to vnímání velmi důležité „*tohle je vlastně pro mě i taky protože oni vnímají ten svět jinak to je to duchovno co se týče té Pravdy a Lásky.*“ (3, 39-40). VO2 i přesto, že jsou malí, je pro ni důležité to jejich vnímání, vnímání krásy. „*Pracujeme formou zážitků, a tak se snažíme se zapojovat vlastně ty prvky duchovní výchovy.*“ (1, 11-12). Participantka VO3 vytváří prostředí, které jim umožňuje přirozenou zvědavost, schopnost vnímat svět. „*Prostředí respektu podpory a otevřené komunikace, ve které se děti mohou cítit pohodlně a kde sdílí své myšlenky a pocity.*“ (6, 91-92). Participantka VO5 se snaží s dětmi o nějaké vnímání krásy při formování osobního vztahu, který poskytuje zážitky, „*S dětmi se učíme vnímat své okolí a pozorovat jej všemi smysly. Učíme se být vděční za maličkosti a nebrat vše jako samozřejmost, vnímání krásy přírody, posilování zdravého vztahu k přírodě, jsou malí, takže to musíme dělat takto.*“ (4, 59-60). Participantka VO6 konstatuje, že vnímání má v každém věku dítě jiné, „*...Což v tomhle věku je celkem velký rozdíl, jelikož v pěti letech si chce děti jenom hrát a v sedmi tak už jsou trošku schopnější něco chápat.*“ (1, 14-15).

Vztahy

Vztahy u dětí předškolního věku jsou klíčovým prvkem pro jejich duchovní rozvoj a projeví se různými způsoby ve spiritualitě. Vztahy s rodiči, vychovateli jsou základem pro duchovní vývoj dětí předškolního věku. Poskytují dětem bezpečí, lásku, důvěru, což je důležitý aspekt pro jejich emocionální a duchovní pohodu. Participantka VO1 říká „*No*

*ono to záleží na nastavení toho dítěte, jaké je v rodině prostředí.“ (1-2,13-14). Konstatuje, že důvěra je důležitá, protože vytváří kamarádské prostředí, které je důležité pro rozvoj spirituální výchovy „[...], ty děti musí věřit a my tu důvěru nesmíme zradit a pro mě je ta důvěra potom otevření se toho dítěte“ (6, 92-93) i pro VO2 je důležitá důvěra *Dohromady tvoříme družinu a jsme zde každý, nejen já sám ale i ostatní“ (3, 43). Pro VO3 je respekt ve vnímání pocitu na prvním místě, každé dítě je pro ni individuální „Prostředí respektu podpory a otevřené komunikace, ve které se děti mohou cítit pohodlně a kde sdílí své myšlenky a pocity.“ (6, 91-92). taktéž participantka VO5 uvádí, že „...emoce vůbec vnímá druhých a sebe nějaký ctnosti.“ (3, 34-35). Je důležité podporovat a posilovat tyto vztahy, vytvářet bezpečné a podporující prostředí pro projevení emocí, učení se vzájemnému respektu, péči o druhé a přírodu. VO1 „Jsou malíci tak můžou pořád tím svým doprovázením a tím vnitřním nastavením, jak mohou pomáhat lidem, kamarádům, rodičům, babičkám nevím, komu všemu, jo že to není o svalové síle, ale že je to o té vnitřní duchovní síle.“ (4-5, 59-61) nebo VO3 „[...] uvědomí sám sebe a k druhému a k přírodě jako ta příroda je pro nás to nejdůležitější i pro ty nejmenší děti díky ní se učíme jaký máme být.“ (2, 15-16). VO5 „Vztah k přírodě by měl být zakotven v každém dítěti.“ (1,10). VO7 dodává, že vztah, k sobě, k druhému, a čemu co nás přesahuje vede k nasměrování toho dítěte. „Bud' laskavý, pomáhej druhým, vykonej alespoň jeden dobrý skutek denně, bud' veselý, raduj se z toho, že jsi. To mě hodně inspiruje v práci u benjamínku.“ (2, 28-30).**

Skautské principy

Chování a pravidla patří neodmyslitelně k principům ve skautingu. Jsou klíčovými prvky k vytváření respektujícího se prostředí v benjaminském oddíle. Snažit se být dobrý člověkem ve smyslu, nikomu neublížovat a neublížovat sám sobě a ani svému okolí je pro participantku VO1a tím správným nasměrováním toho dítěte. . „...omluvit se, poděkovat, nebo si uvědomit, že vůbec jsem tady s vámi.“ (5, 72-73), „ukázat, jak se mají chovat“ (2,21). Participantka VO2 to vnímá podobně „Schopni se podělit o něco nebo když poruší pravidlo tak, aby byli schopni přiznat se“ (2, 17), „že někdo podváděl a proč.“ (2, 20). Pro VO2 je důležité, aby si to děti uvědomily a aby to dokázaly reflektovat zpátky. VO3 jsou pravidla nějakým nastavením slušného chování k sobě k druhým k přírodě „Prostě já jsem ráda, když zvládnou jakoby nějaký pravidla fungování v oddílu.“ (3, 33). Pro VO7 je podstata ve vedení k nějakým zásadám, které vycházejí ze zákona „Bud' laskavý, pomáhej druhým, vykonej alespoň jeden dobrý skutek denně, bud' veselý, raduj se z toho, že jsi. To mě hodně inspiruje v práci u benjamínku.“ (2, 28-30). Dětem ukazovat směr a cestu jakou

mají jít je pro participantkou VO6 cesta k úspěchu „...prostě nenásilně směřovat v tom chování, spíš je usměrňovat v chování, aby dokázali pochopit co je správné a co není správné a prostě tak no.“ (4, 15-16) taktéž VO5 je cestou k úspěchu v dodržování pravidel. „ty základní nějaký jako slušný pravidla, protože jsme k sobě nějak ohleduplní.“ (3, 31-32). „Takový body základní lidský slušnosti.“ (4, 51). VO5 pravidla a chování zařazuje do aktivit, díky kterým se učí morálním hodnotám „mluvit pravdu a aby se dokázali i za něco omluvit, a tak se to snažím v tech dětech no.“ (5, 115-117).

5.2.3 Tradice

Tradice jsou součástí spirituální výchovy v oddíle benjamínků. Prostřednictvím dobrovolnické práce dochází k rozvoji charakteru, např. pomoci někomu kdo to potřebuje, protože pomoc či služba druhým je hlavním principem skautingu. Dobrovolnictví vnímá participantka VO2 v charitativním účelu při Tříkrálové sbírce, která je v jejím oddíle již tradicí a také rozdávání Betlémského světla. Bez těchto tradic si nedovede skautský program přestavit. „Rozdáváme Betlémské světýlko a děláme spolupráci s našim panem farářem.“ (5, 65), „My chodíme tady děláme Tříkrálovou sbírku, na kterou se děti moc těší a všechny přijdou.“ (5, 64). I participant VO4 považuje tradice za důležité. Jeho oddíl se účastní rozdávání Betlémského světla, „...na tuto akci se děti strašně moc těší, protože rozdávají světlo svým rodinám a známým,“ (3, 95), účastní se Tříkrálové sbírky a Křížových cest. Z rozhovoru vyplynulo, že je důležité nejen podstata toho, že v oddíle mají tradice, ale že je důležité to samotné předání ta dobročinnost. I participantka uvedla, i když jsou bez vyznání, tak do tradic které jsou spojeny z pomoci druhým jako Tříkrálová sbírka, která je v dobročinnosti se zapojují. *Děti se na Tříkrálovou sbírku těší a už dopředu se ptají kdy bude.*“ (3, 49)

Z rozhovorů s participanty jsou tradice jsou spojeny duchovní výchovou i s dovednostmi, např. na táboře, výpravě či výletě. Tradici, např. spojenou s návštěvou kostela, vnímá participantka VO1 ve výpravě, kterou zařazuje do skautského programu „přesto tu možnost, když jsme někde na výpravě jako navštívit kostel“ (1, 1-4). I participantka VO3 uvádí, že duchovní rozvoj vnímá v tradicích a do skautského programu zařazuje výpravy, výlety a letní tábor. Je přesvědčena, že výpravami, jednodenními výlety a tábořením u dětí rozvíjí dovednosti a získávají zkušenosti „...učíme se spolupráci, chování se k přírodě, čistíme přírodu, vaříme si společně, za vše přírodě poděkujeme.“ (5-6, 80-82). „Jednodenní výlety, a to většinou jakoby celej oddíl, že i ty nejstarší, protože se starají o ty menší a ono se mi to i potvrdilo, jako když je potřeba nějaká dopomoc nebo tak, že si je

tam tak jako toto rozdělí a učí se vzájemné pomoci a spolupráci.“ (6, 82-85) i participantak VO5 vnímá tábor jako příležitost k získávání zkušeností a dovedností, v prohlubování si vztahů, učení se k odvaze a trpělivosti „*Překonání sebe sama být v té přírodě.*“ (4, 61), „*Ta příležitost určitě pak se učit.*“ (4, 61-62), „*...klasickej tábor bez elektriny, vody*“ „...“ (4, 59). Participantka VO6 se ztotožňuje s názorem „*Na tom táboře nejde o nějakou návštěvu kostela, děti takto malé se učí nějakým dovednostem třeba hmm rozdělat oheň, nebo krájet brambory, vařit čaj, nebo být bez teplé vody a tak, aby si vlastně uvědomily, že není nic samozřejmého víte.*“ (4, 61-63).

Tyto tradice pomáhají vytvářet prostředí, ve kterém se děti učím hodnotám a pomoci druhým.

5.2.4 Prostředky

V rámci spirituálního rozvoje u dětí předškolního věku jsou k dispozici různé prostředky, které pomáhají vedoucím oddílů k naplňování cílů této výchovy. Ve skautském prostředí je jedinečná možnost podpořit duchovní rozvoj různými prostředky, který mi dle participantů jsou pohádky – rozpoznávání dobra a zla, různé příběhy či reálné situace, hraní rolí, kdy hovoříme o emocích jednotlivých postav, diskuse, leporela, pracovní listy nebo jakákoliv hra či pohyb v přírodě nebo badatelská aktivita, která umožňuje pozorování rostlin nebo živočichů. Prostředky zaměřené na rozvoj spirituality jsou důležitou součástí skautského programu. Prostředky jsou cílem poskytnout zážitky, které pomáhají budovat duchovní oblast. Vedoucí se zaměřují na podporu zvědavosti, učí děti si všimnout věcí kolem sebe a učí je přemýšlet nad tím, proč se některé věci dějí. Z tohoto pohledu jsou ideální aktivity s pozorováním přírody. Příroda není jen místem, kam si chodí děti hrát, ale je něčím, co nás může přesahovat. Je pro nás důležitá.

Participantka VO1 se pomocí příběhu, který vychází ze zkušeností se snaží zasadit do programu „*Příběh v dětech zanechá mnohem víc než klasické vysvětlení.*“ (5, 68), „*příběh nějaký tematický kde je navádím k hodnotám.*“ (5, 70) či hraní rolí „*Když je kreativní vedoucí obrátit i do her obyčejných honiček to duchovno.*“ (3, 36). Participantka VO2 se snaží taktéž pomocí příběhů, ale i pohádek podporovat spirituální rozvoj „*My používáme benjamínkové pohádky.*“ (6, 80). „*Mnohem lépe fungují a udrží pozornost.*“ (5, 78.). Nedovede si představit, že by dětem jen tak něco povídala. Správně zvolená pohádka, dobře nastavená atmosféra přináší dětem ponaučení „*Něco z toho plyne např. pomáhej druhým a pak jsme schopni se o tom tématu bavit.*“ (6, 82). Na základě čtení příběhu,

pohádky také participantka VO5 rozvíjí spirituální stránku „*ty základní nějaký jako slušný pravidla, aby se díky nějakému příběhu mohli, no, jak bych to řekla no protože jsme k sobě nějak ohleduplní.*“ (3, 31-32), „*To děláme jako normálně běžně akorát se tomu neříkáme ted'ka rozvíjím tady jako nějaký princip a nebavíme se o nejvyšší Pravdě a Lásce, ale že je nějaké dobro a nějaké zlo.*“ i participant VO7 používá pohádky, příběhy, hry atd. k rozvoji této stránky. „*To se snažím u malých rozvíjet pomocí pohádek, příběhů, diskuzí, hraní her.*“ (6, 87). Participant se také zmiňovali o různých časopisech či pracovních listech, které používají v rámci programu. Participantka VO1 pracuje s pracovními listy které propojuje do her či hraní rolí „*Že prostě když jsme měli nemoci tak, že bacil honí s vitamínem, kdo vyhraje jo.*“ (3, 36-37) i participantka VO3 pracuje s pracovními listy, které odkazují na jednotlivé body zákona dále pak využívá pěšinky pro benjamínky což je motivační leporelo, které je důkazem na činnost nebo památkou na akci. „*A potom vlastně potom děláme pěšinky benjamínků nebo z pracovních listů co zrovna potřebuji probrat.*“ (4, 54).

VO 2 „*Pracujeme formou zážitků, a tak se snažíme se zapojovat vlastně ty prvky duchovní výchovy.*“ (1, 11-12), „*Zkoumáme nevím nějaké listy kopřiv, ale že si na tom právě ukážeme další věci třeba jako je důležitost nějak pomoci právě když se tam někdo o něco spálí.*“ (2, 14-16), „*naše středisko je zapojeno do patronátu, kde tady máme chráněnou oblast, kterou chodí vlastně naše středisko čistit.*“ (6, 87-88). Pro VO3 je přírodní prostředí na prvním místě v rozvoji duchovní výchovy. „*Získáváme zkušenosti, učíme se spolupráci, chování se k přírodě, čistíme přírodu.*“ (5, 80-81).

5.2.5 Rituály

Z provedených rozhovorů vnímají participanti rituály ve vztahu k druhým v sounáležitosti, v jistotě, ve vzájemném respektu. Rituály sloužit k posílení pouta a k prohlubování porozumění. Díky společným rituálům se děti cítí být součástí skupiny. Každý oddíl má své originální rituály, např. kruh, kruh při svíčke, svačiny, pokřik, poděkování, symbol či přechodový rituál. Participantka VO1 v rozhovoru uvádí, že jsou svačinky naprosto důležité místo v programu. „*Ještě bych chtěla zmínit náš společný rituál ve formě svačinek hm víte je to jako naprosto důležité místo*“ (10, 149-150). I pro participanta VO4 jsou důležitým místem v programu svačinky „*Zhruba uprostřed schůzky máme svačinky, kde jako tím dáváme prostor pro děti.*“ (3, 49), tohoto názoru je i participantka VO5 „*Člověk by si řekl, jo, tak to je nějak jako, co to je za duchovní program na druhou stranu děti se tam učí to, že se rozdělí o jídlo, že si ho nesyslí sami pro sebe, že se u stolu nestrkaj,*

nekřičí na ostatní.“ (2-3, 26-30). Pro participantku je rituálem družinový pokřik, který se uskutečňuje při zahajování a ukončování schůzky, aby děti věděly, že tvoří společnou družinu „*Ty děti tu spirituální stránku vnímají v pozdravu a pokřiku na který jsou hrdí.*“ (7, 93), i pro participantku VO5 je družinový pokřik důležitý „*Pokřik máme na začátku schůzky, že se přivítáme, že víme, že jsme tam všichni vlastně nějak sounáležíme spolu a na konci zase máme jinej pokřik na rozloučení, že víme, že jako neodcházíme bez toho, aniž bysme se hezky nerozloučili a nepopřáli si hezký týden.*“ (3, 38-40). Jako rituál poděkování vnímá participantka VO4, čímž děti vyjadřují vděčnost a ocenění, což pozitivně utváří atmosféru ve vztahu k druhým „*Máme takový kruh při svíčke a tam si poděkujeme*“ (2, 23), s tímto rituálem se ztotožňuje i participant VO7 „*...popřejeme si vzájemně dobrou chuť před jídlem, poděkujeme kuchařkám, že nám uvařily, nejím sám, ale ve společenství druhých tak to vnímám já.*“ (4, 54-57). Participantka VO3 využívá kruh jako rituál, který je určený k zakončení celé schůzky, kde probíhá zhodnocení a popřání si pěkného týdne „*snažím se je prostě hodnotit jako v čem se zlepšily každéj konkrétně, to dělám po skončení schůzky v kruhu jako pokaždé.*“ (4, 62-63). Jako rituál participant VO4 vnímá symboly díky, kterým si děti uvědomují sounáležitost skupiny „*Rozstříhal jsem pavouka, kterého jsme společně slepovali, tím si děti uvědomili, že je to společná práce, že jsme na jedné lodi.*“ (3, 53). Přejímovým rituálem pro participantku VO2 je, když benjaminci odcházejí k vlčatům či světluškám „*máme přechodový rituál, kde jako družina přijdeme k potoku, který projdou bosy a na druhé straně jej předáváme vedoucím vlčatům a světluškám.*“ (4, 4-50).

Tyto rituály lze formulovat a přizpůsobovat dle individuálních potřeb a představ každého vedoucího. Jsou nástrojem, který ukazuje jedinečnost a propojuje skupinu benjamínků, kteří se těchto rituálů účastní. Slouží k předávání hodnot nebo společných prožitků. Klíčem je nalézt rituály, které posilují pouto a přinášejí radost oběma stranám.

6 SHRNU TÍ VÝZKUMU A DOPORUČENÍ PRO PRAXI

Hlavní výzkumná otázka, která byla stanovena pro práci:

Jaká je zkušenost oddílových vedoucích se spirituální dimenzí u dětí předškolního věku ve skautingu?

Na základě provedeného výzkumu bylo zjištěno, že oddíloví vedoucí u dětí předškolního věku rozvíjejí spirituální dimenzi v závislosti na oddílových zvyklostech, rituálech či tradicích, které uskutečňují během celého roku na družinových schůzkách, výpravách, ale i na skautských táborech, které jsou vyvrcholení celoroční práce oddílových vedoucích.

Tuto spirituální dimenzi rozvíjejí i pomocí jednoduchých a interaktivních aktivit, které podporují jejich smysl pro přírodu, dobročinnost, spolupráci a osobní reflexy. Aktivity zahrnují v krátkých příbězích, pohádkách, hrách ve volné přírodě ale i v klubovnách nebo zpívání písní či tvorbou leporel. Prvky duchovní výchovy vedoucí oddílu vnímají ve společných rituálech úvodních, svačinkových i závěrečných, vyprávění příběhu u táborové ohně nebo svíčky, při společném putování přírodou nebo v konkrétních hrách a aktivitách.

Oddíloví vedoucí v rozhovorech konstatovali, že prostřednictvím spirituálních praktik, prožitků a aktivit se snaží, u dětí v takto raném věku rozvíjet porozumění a pochopení smyslu života. Hodnoty jako soucit, láska, pravda, úcta k životu zahrnují do svých programů, které jsou důležité pro mezilidské vztahy, společenskou soudržnost a budování harmonické společnosti.

Důležitým aspektem oddílových vedoucích je vytváření bezpečné a podporující prostředí, které respektuje jejich duchovní dimenzi, protože každé dítě je jedinečné. Toto prostředí by mělo být otevřené, respektující a neodsuzující. Je potřeba dětem poskytnout prostor k vyjádření svých osobních prožitků a názorů, podporovat jejich zvědavost, poskytnout prostor pro vyjádření pocitů a zážitků. Emocionální prožívání je důležitým prvkem u dětí.

Dle oddílových vedoucích je potřeba dít si pozor, jak dětem předat princip nejvyšší Pravdy a Lásky. „*Benjamínci jsou malí hodně konkrétní je třeba si dát pozor, jak jim to předat, žedětem se má spíš ukázat, jak se mají chovat a pak až v pozdějším věku se nakonec k tomu principu dostanou sami.*“ (2, 20-22) participantka VO1

Využití těchto aktivit v praxi může pomoci dětem předškolního věku rozvíjet duchovní aspekty své osobnosti a posilovat jejich morální a etické myšlení. Kromě toho může

podpora duchovní spirituality vést k lepšímu porozumění a akceptaci různorodosti k posílení mezilidských vztahů, a k podpoře emocionálního a sociálního rozvoje dítěte.

Na základě provedeného výzkumu uvádím několik doporučení pro praktické zapojení k rozvoji spirituální dimenze u dětí předškolního věku:

- Umožnit dětem sdílet své myšlenky, pocity a názory na různá duchovní témata.
- Podporovat otevřenou komunikaci a respektovat různorodost názorů.
- Vytvořit prostředí spojené s přírodou, vyhledat možnosti pro aktivity venku, jako jsou procházky v lese, pozorování ptáků nebo rostlin a tvoření s přírodními materiály. Pomáhat dětem rozvíjet úctu k přírodě a porozumět většímu celku.
- Podporovat dobrovolnictví a dobročinnost. Zapojit děti do jednoduchých dobrovolných aktivit, jako je například péče o nemocného nebo pomoc rodičů, sousedům, čímž umožníme dětem prožít radost z pomáhání druhým a pochopení významu altruismu.
- Slavnosti a rituály spojené s různými kulturními tradicemi, které mohou posilovat pocit sounáležitosti.
- Podporovat děti, aby si kladly otázky o životě, smyslu existence a hodnotách.
- Vytvořit prostor pro společné diskuse a reflexy.

Představené doporučení slouží všem, kteří se jakýmkoliv způsobem podílejí na výchově a vzdělávání dětí předškolního věku. Pro mě jako pro učitelku v mateřské škole určitě představené doporučení ve své praxi využiji.

7 DISKUSE A LIMITY VÝZKUMNÉ ČÁSTI

Ze všech prvků dětského vývoje je duchovno nejméně dobře pochopeno, a to navzdory skutečnosti, že oblast dětské spirituality se v posledních dvou desetiletích značně rozvinula a vysloužila si velkou pozornost převážně v zahraniční literatuře, kde je toto téma hojně diskutováno. V České republice toto téma nezískává adekvátní prostor „prozatím“.

To se však nedá říci o skautském hnutí, protože hlavním cílem skautského hnutí je holistický rozvoj dítěte pomocí skautské výchovné metody, která v sobě zahrnuje spirituální neboli duchovní výchovu, která je považována za vrozený aspekt lidského bytí a o uvědomění si okolního světa, který se projevuje prostřednictvím aktivit a vztahů k sobě, k druhým, k přírodě a k transcenci v životě dítěte. Někteří oddíloví vedoucí tvrdí, že malé děti jsou schopny transcendence v tom smyslu, že jsou schopny překonávat hranice a překážky. Proto se věří, že děti mají přirozenou schopnost být duchovní, bez rozdílu náboženské víry, což je potenciál pro další formální či neformální vzdělávání.

Důležité je, aby vedoucí vždy respektovali individuální potřeby a pocity dětí a vytvářeli prostředí, které je pro ně bezpečné, podporující a otevřené v komunikaci, ve kterém se děti mohou cítit pohodlně a kde mohou sdílet své myšlenky a pocity.

Duchovní výchova, jak uvádějí oddíloví vedoucí, je přítomná prakticky neustále, ať se jedná o schůzku, výpravu, tábor, či jinou akci. V rozvoji spirituality u dětí jednoznačně oddíloví vedoucí onačili jakoukoliv hru, která je důležitým a opakujícím se tématem spirituality malých dětí. Prostřednictvím hry dávají děti světu smysl a tím vyjadřují svou spiritualitu.

Nejen oddíloví vedoucí spatřují hru jako prostředek k rozvoji spirituality, ale i Mata-McMahon (2019) ale i Harissova (2007) ve svém výzkumu označila hru jako prostředek k podpoře spirituality. Uvádějí, že hra může usnadnit pocit úžasu, úcty, vnitřního klidu a radosti a je ideálním prostorem pro to, aby tyto okamžiky děti mohly prožívat. Hra je přirozenou cestou k podpoře duchovního růstu. Tím, že dětem umožníme si hrát v příjemném, hravém prostředí, které podněcuje zájem dětí, kde je poskytnuto bezpečné a konzistentní prostředí plné rituálů a rutin, které vyživují hlavu, srdce, ducha a duši malého dítěte, tak tím přispíváme k jejich celkovému rozvoji, a také děláme pokroky v péči o jejich ducha.

Díky zpracování této diplomové práce jsem si uvědomila, že pokud jsme my sami těmi, kteří usilují o naplňování všech tří skautských principů, můžeme svým smýšlením a jednáním vychovávat děti, nejen ve skautském prostředí, v rodinách, ale i v prostředí mateřských škol. Dle mého názoru má duchovní výchova již v předškolním věku své nezastupitelné místo a jak říká jedna z oslovených participantek, „*Já si myslím, že je to hrozně důležité v té předškolní pedagogice tohle rozvíjet*“ ...(2,17)

Limity výzkumu

V rámci výzkumu uvádím případná omezení s navrhujičím doporučením k budoucímu výzkumu, která mohou mít vliv na výsledek výzkumu.

1 limit	obsah rozhovorů
3 limit	subjektivnost
2 limit	sběr dat

Rozhovory s participanty probíhaly v přátelském a vstřícném duchu. Odpovědi byly věcné se zaměřením na vlastní zkušenosti. Nejprve participanti hovořili o sobě a vlastním vztahu ke skautskému hnutí. Z rozhovorů často vyplynulo, že jde o rodinné tradice, díky kterým jsou ve skautském hnutí od dětství. Je to jejich, tzv. životní styl. Dále pak hovořili o rituálech, tradicích, skautských programech a o konkrétních aktivitách pro děti předškolního věku, kde se všichni jednoznačně shodli, že je to hra. Velkou váhu v rozhovorech přisuzovali vztahům, konkrétně ve vztahu k druhému a k sobě. Vztah k transcendenci vyjadřovali tak, že děti jsou příliš malé, aby tento vztah pochopily, je to pro ně moc abstraktní pojem.

Obsahy rozhovorů byly jednotvárné, často si podobné. Rozhovory vycházely ze zkušeností oddílových vedoucích, kteří se opírali o skautskou výchovnou metodu a skautské principy. Vzhledem k tomu, že výzkumná metoda byla provedena v rámci kvalitativního designu výzkumu, promítá se do ní svým způsobem subjektivnost, a to z pohledu osobního, že jsem jako dítě ve skautu působila několik let, což mohlo ovlivnit výsledky výzkumu. Proto si dovoluji konstatovat, že bych pro další výzkum v této oblasti volila menší počet participantů a sběr dat doplnit o metodu pozorování, které by probíhalo v oddíle na dané schůzce, což by mohlo mít ucelenější informace a náhled na danou problematiku. Telefonní rozhovory byly vhodně zvoleny, ale přesto bych pro příští výzkum zvolila osobní setkání.

ZÁVĚR

Diplomová práce představuje zkušenosti oddílových vedoucích s rozvojem spirituální dimenze u dětí předškolního věku ve volnočasové výchově ve skautingu, která je v současné době hojně navštěvovanou volnočasovou výchovou v České republice. Skautské hnutí se opírá o skautské výchovné metody a skautské principy, které podporují duchovní rozvoj a věří, že z dětí vyrostou jedinci, kteří budou uctívat skautské hodnoty a dokáží čelit tlaku současné společnosti.

Teoretická část byla rozdělena do tří kapitol. První část sumarizuje teoretické poznatky z oblasti spirituality. Druhá část je věnována volnočasové výchově dětí předškolního věku ve vztahu ke spirituální výchově. Poslední třetí část je věnována skautingu konkrétně skautským principům, skautské výchovné metodě a hodnotám.

Cílem diplomové práce bylo zjistit, jaká je zkušenost oddílových vedoucích se spirituální dimenzí u dětí předškolního věku ve skautingu. Pro výzkumnou část byla zvolena kvalitativní obsahová analýza, která byla realizována prostřednictvím polostrukturovaných rozhovorů se 7 participanty. Ze získaných dat a provedených analýz výsledků bylo možno vytvořit doporučení pro praxi nejen pro skautské vedoucí, ale i pro učitelky mateřských škol.

Výzkumná otázka se zaměřovala na zkoumání zkušeností oddílových vedoucích se spirituální dimenzí u dětí předškolního věku ve skautingu. Bylo potřeba porozumět tomu, jak vedoucí vnímají a pracují s duchovními aspekty u dětí v takto raném věku a jaké metody a přístupy používají k podpoře jejich duchovního rozvoje. Výsledky výzkumu mohou přispět k porozumění důležitosti duchovního aspektu ve vzdělávání dětí předškolního věku, neboť jde o období, ve kterém děti začínají prožívat a projevovat svou spiritualitu.

Tato spiritualita se u dětí předškolního věku projevuje různými způsoby a může být spojena s jejich přirozenou zvědavostí, smyslem pro zázrak a schopností vnímat svět kolem sebe. Děti tohoto věku jsou velmi zvědavé a otevřené novým zážitkům a myšlenkám. Mají přirozený smysl pro údiv a úžas, mohou být fascinovány jevy, které vedou děti k otázkám o smyslu života. Jsou otevřené k diskuzi a hledání odpovědí, čímž mohou projevovat zájem o různé aspekty lidského prožívání.

Děti v tomto věku intenzivně prožívají své emoce. Sdílení emocí může být forma projevu jejich duchovního prožívání světa, které jim pomáhají rozvíjet empatii a soucit.

Jednoduchými rituály a tradicemi lze posilovat pocit bezpečí a spojení s ostatními. Je důležité podporovat a respektovat duchovní dimenzi u dětí v předškolním věku, poskytovat jim prostředí a prostředky, které jim umožní prozkoumávat a rozvíjet svou duchovní stránku v souladu s vlastními potřebami a zájmy.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- Bartušková, L. (2013). Spirituální dimenze nemoci. *Psychosom*, 11(1),25-32.
- Bartušková, L. (2021). *Psychóza a spiritualita*. Univerzita Karlova.
- Baumová, K. & Kolařík, M. (2015). Tresty a odměny, používané ve skautských oddílech: Je možné je nahradit "Respektujícím přístupem?" *Psychologie*, 9(3), 10-26.
- Eyre, L. & Eyre, R. (2000). *Jak naučit děti hodnotám*. Portál.
- Fišarová, A.Z., (2021). *Benjamínci a duchovní rozvoj*. Protos.
- Gavora, P. (2015). Obsahová analýza v pedagogickom výskume: Pohľad na jej súčasné podoby. *Pedagogická orientace*, 25(3), 345-370.
- Haškovcová, H. (2012) *Sociální gerontologie, aneb, Senioři mezi námi*. Galén.
- Hendl, J. (2008). *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Portál.
- Harris, K. I. (2007). Re-conceptualizing spirituality in the light of educating young children. *International Journal of Children's Spirituality* 28(2), 263-275.
<https://doi.org/10.1080/13644360701714936>
- Horák, J. (1997). *Škola a hodnotová orientace dětí a mládeže*. Technická univerzita.
- Jirásek, I. (2004). Vymezení pojmu zážitková pedagogika. *Gymnazion*, (1), 6-16.
- Jirásek, I., Roberson, D. N., Jirásková, M. (2017). The impact of families camping together: Opportunities for personal and social development. *LeisureSciences*, 39(1), 79–93.
- Jirásek, I. (2019). *Zážitková pedagogika*. Portál.
- Jirásek, I., Němec, J., & Macků, R. (2021). Implicitně náboženské aspekty dětské literatury Jaroslava Foglara. *Religio*, 29(1), 33-55. <https://doi.org/10.5817/rel2021-1-2>

- Jirásek, I. (2023a). Pojmové zakotvení modelu spirituální gramotnosti v českém pedagogickém prostoru a možnosti její kultivace ve školním prostředí. *Pedagogika*, 73(1), 63-84. <https://doi.org/10.14712/23362189.2022.2301>
- Jirásek, I. (2023b). Spiritual literacy: non-religious reconceptualisation for education in a secular environment, *International Journal of Children's Spirituality*. *International Journal of Children's Spirituality* 28(2), 61-75. <https://doi.org/10.1080/1364436X.2023.2166467>
- Káňa, Š. (2019). *Příroda ve službách duchovního principu*. Protos.
- Kaplánek, M. (2017). *Volný čas a jeho význam ve výchově*. Portál.
- Kelly, K. (2024). *6 benefits of afterschool* <https://www.understood.org/en/articles/benefits-afterschool-programs-kids-with-learning-thinking-differences>
- Němečková, K. (2016). *Kapitoly k nenáboženské spiritualitě*. Carpe Momentum.
- Neuwirthová, B. et. al. (2013). *Vůdcovská zkouška*. Junák.
- Pikous, T. (2021). Křesťanství i skauting vycházejí z podobného základu. *Proboha*. Křesťanská Revue.
- Polemikou, A., Da Silva, J. P. (2022). Readdressing spiritual growth: What can we learn from childhood education? *Journal of Humanistic Psychology*, 62(3), 334–351. <https://doi.org/10.1177/0022167820938612>
- Říčan, P. (2007). *Psychologie náboženství a spirituality*. Portál.
- Říčan, P. & Janošová, P. (2016). *Spirituální výchova v rodině*. Portál.
- Řicháček, T., Čermák, I., Hytych, R., a kolektiv, (2013). *Kvalitativní analýza textů: čtyř přístupů*. Masarykova univerzita.
- Skaut. (2021, 28. květen). *Skautský výchovná metoda*. <https://www.krizovatka.skaut.cz/vedu-oddíl/skautska-vychovna/skautska-vychovna-metoda>

- Skaut. (2022, 18. června). *Stanovy spolku*. <https://www.krizovatka.skaut.cz/spisovna/stanovy-junaka-ceskeho-skauta/2022-06/predpis-standovy>
- Skaut. (2023, 16. ledna). *Slib a zákon*. <https://www.krizovatka.skaut.cz/skautska-vychova/skautska-vychovna-metoda/2021-04/slib-a-zakon>.
- Suchánková, E., & Matušů, R. (2020). Spiritualita pedagogů tradičních a alternativních škol. *Sociální pedagogika*, 8(2), 29-43. <https://doi.org/10.7441/soced.2020.08.02.02>
- Survey. (2017). *Survey on Spiritual Development in Scouting: Analysis Report to the Duty to God Task Force, First Edition*,
- Šantora, R. (2012). *Skautské století: dobrodružný příběh 100 let českého skautingu*. Junák.
- Šmikmátorová, H. (2009). *Duchovní výchova ve skautingu*. ČLK Rozrazil.
- Vágnerová, M. (2008). *Vývojová psychologie I.: dětství a dospívání*. Karolinum.
- Vítek, (2016). *Čekatelská zkouška*. Junák.
- World Scout Bureau. (2001). *Scouting and spiritual development*. World Scout Bureau
- Wixwat, M. & Saucier, G. (2020). Being spiritual but not religious. *Current Opinion in Psychology* 40, 121–125. <https://doi.org/10.1016/j.copsyc.2020.09.003>
- Zajíc, J., Bárta, M., Poncarová, P., Dabrowski, V. (2008). *Kdo jsem*. Junák.
- Zajíc, J. (2008). *Nikdy nekončící dobrodružství*. Junák.
- Zajíc, J. (2012). *Myšlenkové základy skautingu*. Junák.
- Zajíc, J. (2024). *Telefonní rozhovor*. 9.3.2024.

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

IPA	Interpersonální fenomenologická analýza
Tzn.	To znamená
Např	Například
MŠ	Mateřská škola

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1 Popisek obrázku **Chyba! Záložka není definována.**

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1	Participantí výzkumu.....	32
Tabulka 2	Interpretace společných témat.....	49

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I: Přepis rozhovoru

PŘÍLOHA P I: PŘEPIS ROZHOVORU

Jaké máte zkušenosti se spirituální dimenzí u dětí předškolního věku?

Vznikající témata	Přepis rozhovoru	Komentář
<p>Víra – vztah s bohem</p> <p>Pravda, láska</p>	<p>1. Tak já začnu asi hned tím, že já jsme věřící, tak to víc vnímám jako vztah s Bohem</p> <p>2. a někteří to můžou vnímat jinak, takže pro mě ta Pravda a láska je téma velmi hluboké, protože my nejsme křesťanský oddíl, přesto tu možnost, když jsme někde</p> <p>4. na výpravě jako navštívit kostel, více méně se věnovat jako by v podstatě aby</p> <p>5. tomu ty děti rozuměly jsou malé takže oni jsou hodně konkrétní v tom vnímání</p> <p>6. světa a vůbec pocitů takže tam je potřeba si dát pozor na to jaký je rozdíl mezi</p> <p>7. benjamínkem a světločkou jo nebo vlčetem, protože to vnímání je opravdu jiný.</p> <p>8. I když si to někteří nahrazují jako Nejvyšší Pravdu a Lásku, tak pořád jdou za</p> <p>9. nějakým ideálem, za něčím, co rozděluje dobro a zlo. A bez toho křesťanství by</p>	<p>Vztah k bohu</p> <p>Její předsností je vztah k Bohu i když není oddíl křesťanský snáží se dětem ukazovat i tento styl života.</p>
<p>Výprava</p> <p>Návštěva kostela</p> <p>Porozumění dětí</p> <p>Konkrétnost vnímání světa a pocitů</p> <p>Věkové rozdíly</p>		